

Interreg

Latvija–Lietuva

Eiropas Reģionālās attīstības fonds

EIROPAS SAVIENĪBA

LABAS PRAKSES CEĻVEDIS (IDEĀLAS ORGANIZĀCIJAS MODELIS).

II DAĻA ORGANIZĀCIJAS MODELIS

Autori: PU (Všļ) "Lektoriai", Prof. Lina Milteniene (*Lina Miltenienē*)
Dr. Renats Morkvens (*Renatas Morkvēnas*)
Ramune Vainauskaite (*Ramunē Vainauskaitē*)
2020 G.

Projekts - „Ideālas organizācijas pilotmodelis izglītības un sociālās integrācijas pakalpojumu sniegšanai bērniem un jauniešiem ar īpašām vajadzībām” Nr. LLI-379, PERFORM

Projekta mērķis – Uzlabot bērnu un jauniešu ar speciālajām vajadzībām sociālo integrāciju Latvijā un Lietuvā, koordinējot problēmas programmas teritorijā, projekta partneru labo praksi, pieejamos resursus un zināšanas.

Projekta laikā tika izstrādāts ideālas organizācijas izmēģinājuma modelis, kas ļaus sniegt dažādus sociālās integrācijas pakalpojumus un mācīties tieši bērniem un jauniešiem ar speciālajām vajadzībām.

Eiropas Reģionālā attīstības fonda finansējums: 339 tūkst. EUR.

Šis dokuments ir sagatavots ar Eiropas Savienības finansiālo atbalstu. Par šī dokumenta saturu pilnībā atbild Kašadores Svētās Faustinas skola (*Kaišiadorių Šventosios Faustinos mokykla*) – daudzfunkcionālais centrs un Kuldīgas pašvaldība, un tas nekādos apstākļos nav uzskatāms par Eiropas Savienības oficiālo nostāju.

II daļa. Organizācijas modelis

Atskaite

**„THE PILOT MODEL OF PERFECT ORGANIZATION PROVIDING TEACHING AND
SOCIAL INTEGRATION SERVICES FOR CHILDREN AND YOUTH WITH SPECIAL
NEEDS” NR. LLI-379**

Autors: Lina Milteniene

Saturs

I. INFORMĀCIJA PAR PROJEKTĀ IESAISTĪTĀJĀM IESTĀDĒM	2
II. LIETUVAS UN LATVIJAS PARTNERINSTITŪCIJU PIEREDZES ATKLĀŠANA	6
2.1. KAIŠADORU SVĒTĀS FAUSTĪNAS SKOLAS KOPIENAS PIEREDZES ANALĪZE	6
2.1.1. SKOLĒNU PIEREDZE	6
2.2.1. VECĀKU PIEREDZE	9
2.3.1. SKOLOTĀJU PIEREDZE	11
2.4.1. VADĪTĀJU PIEREDZE	13
APKOPOJUMS	15
2.2. KULDĪGAS VIDUSKURZEMES SKOLAS KOPIENAS PIEREDZES ANALĪZE	17
2.2.1. SKOLĒNU PIEREDZE	17
2.2.2. VECĀKU PIEREDZE	20
2.2.3. SKOLOTĀJU PIEREDZE	22
2.2.4. VADĪTĀJU PIEREDZE	26
APKOPOJUMS	29
III. PARAUGORGANIZĀCIJAS MODELĒŠANA	31
IV. METODISKIE IETEIKUMI UN PIEDĀVĀJUMI SKOLU KOPIENĀM MODEĻA IEVIEŠANAI	34
LITERATŪRAS SARAKSTS	37

Šajā daļā sniegta informācija par projektā iesaistītajām iestādēm – Kaišadoru Svētās Faustīnas skolu un Kuldīgas Viduskurzemes pamatskolu, analizēta skolu kopienu pieredze un vēlmes attiecībā uz pakalpojumu pilnveidi un attīstību, kā arī konstruēts paraugorganizācijas modelis.

Darba mērķis:

apvienojot starptautiskās teorētiskās pieejas bērnu ar īpašām izglītības vajadzībām izglītošanā, programmas teritorijai raksturīgos jautājumus, Latvijas un Lietuvas labāko praksi, pieejamos resursus un zināšanas, izveidot izcilas (lieliski/kvalitatīvi strādājošas) organizācijas modeli bērnu un jauniešu līdz 21 gada vecumam ar speciālām izglītības vajadzībām intelektuālās attīstības traucējumu dēļ izglītības kvalitātes un sociālās līdzdalības uzlabošanai.

Šīs sadaļas uzdevumi:

- aprakstīt izglītības un sociālos pakalpojumus, ko sniedz Kaišadoru Svētās Faustīnas skola un Kuldīgas Viduskurzemes pamatskola, kā arī skolu kopienu (skolotāju, skolēnu, vecāku) vēlmes attiecībā uz pakalpojumu uzlabošanu un attīstību;
- izstrādāt paraugorganizācijas modeli, pamatojoties uz izglītības kvalitātes kritēriju analīzi un projektā iesaistīto kopienu pieredzi

I. Informācija par projektā iesaistītajām iestādēm

KAIŠADORU SVĒTĀS FAUSTĪNAS SKOLA

Par skolu. Skola tika dibināta 1982. gadā kā Kaišadoru palīgskola internāts, vēlāk pārdēvēta par Kaišadoru speciālo skolu, bet kopš 2016. gada 10. oktobra ir Kaišadoru Svētās Faustīnas skola. Skolā vienmēr tikuši izglītoti skolēni ar īpašām izglītības vajadzībām. Kopš 01.07.2020. Kaišadoru speciālā skola ir valsts iestāde, kuras īpašnieks ir Kaišadoru rajona pašvaldība, tā paredzēta audzēkņiem vecumā no 7 līdz 21 gadam ar smagām un ļoti smagām īpašām izglītības vajadzībām. Skola, radot apstākļus skolēnam ar īpašām izglītības vajadzībām, lai tas varētu saņemt kvalitatīvu un vajadzībām atbilstošu izglītību un nepieciešamo izglītības palīdzību, gatavo skolas un skolēna individuālās izglītības plānu, par pamatu ņemot pamatzglītības un vidējās izglītības programmu vispārīgos izglītības plānus. Skolēni ar smagām un ļoti smagām īpašām izglītības vajadzībām pēc 10 gadu mācību programmas apguves var turpināt mācības skolas sociālo prasmju klasēs. Skolas skolēni, kuri nevar katru dienu braukt uz mājām, piecas dienas nedēļā var bez maksas uzturēties skolas kopmītnēs, ja to vēlas viņu vecāki vai aizbildņi. Saskaņā ar likumā noteikto kārtību lielam skaitam skolēnu, kuri katru dienu nāk uz skolu, tiek nodrošināta bezmaksas ēdināšana skolas kopmītnēs. Tiek organizēts transports skolēnu atvešanai un aizvešanai.

2020.–2021. mācību gadā skolā mācījās 71 skolēns ar īpašām izglītības vajadzībām.

Galvenie darbības virzieni un prioritātes

Vīzija. Skola ar kopmītni, kas ir atklāta sabiedrībai, piedalās pārmaiņu procesā un paplašina savus pakalpojumus. **Filozofija un vērtības.** Cieņa un tolerance, pastāvīgas pārmaiņas un

pilnveidošanās. Vērtības: drošība, droša vide; profesionalitāte, kvalifikācijas paaugstināšana, intelektuālie resursi; sadarbība, komandas darbs; komunikācijas kultūra. **Misija** – sniegt izglītības palīdzību skolēniem un personām ar īpašām vajadzībām, attīstot viņu garīgās, intelektuālās un fiziskās spējas, palīdzot viņiem pārvarēt sociālo atstumtību un kļūt par pilnvērtīgiem un aktīviem sabiedrības locekļiem. **Vērtības** – savstarpēja cieņa un atbalsts, kā arī ticība bērnam.

Skolas darbības **mērķis** – apmierināt skolēnu un personu ar īpašām vajadzībām izglītības, sociālās un profesionālās vajadzības, sniedzot vispusīgu atbalstu skolēniem, apmeklētājiem un viņu vecākiem.

Īstenotās mācību programmas

- Individualizētas pirmsskolas, sākumskolas, pamatzglītības un sociālo prasmju izglītības programmas.
- Neformālās izglītības programmas (skolēnu izziņas, izglītības un pašizpaušmes vajadzību apmierināšana).
- Ja vecāki vēlas, ir iespēja atvērt pirmsskolas grupu skolēniem no 6 gadu vecuma.

Izglītības atbalsts

Kvalificēts speciālais, logopēdiskais, psiholoģiskais un soc. pedagoģiskais atbalsts; aktīvi darbojas Bērnu labklājības komisija.

Citas darbības un pakalpojumi

Izmitināšana kopmītnēs. Skolas skolēni, kuri nevar katru dienu braukt uz mājām, piecas dienas nedēļā var bez maksas uzturēties skolas kopmītnēs, ja to vēlas viņu vecāki vai aizbildņi: vienvietīgā, divvietīgā vai trīsvietīgā istabā. Skolēnu, kuri dzīvo skolas kopmītnēs, bezmaksas ēdināšanu finansē no valsts budžeta mērķdotācijas un nodrošina no mācību gada sākuma līdz mācību gada beigām. **Bezmaksas ēdināšana skolēniem.** Bezmaksas ēdināšanu skolā nodrošina pašvaldības Sociālās palīdzības nodaļa, pamatojoties uz ģimenes ienākumiem. Bezmaksas ēdināšanas produktu iegādei paredzēto līdzekļu apjomu vienam skolēnam dienā nosaka Kaišadoru novada pašvaldība. **Pārvadāšana un aizvešana.** Skolēni ar smagiem traucējumiem uz skolu tiek nogādāti ar skolas transportu, viņus paņemot no mājām. Skolēni ar vieglu invaliditāti skolā ierodas ar maršruta autobusu, vilcienu vai dzelteno skolas autobusu (ja viņi nevar doties patstāvīgi vai ja viņiem nav pieejams sabiedriskais transports). Skolēnu ceļa izdevumus sedz pašvaldība. Skolēniem, kas dzīvo skolas kopmītnēs, pirmdienās un piektdienās (vai pirms brīvdienām) tiek organizēts transports uz/no skolas. **Bērnu dienas aprūpes darbība.** Skolā darbojas “Sociālais dienas aprūpes centrs”, kas sniedz šādus pakalpojumus:

- personu ar invaliditāti aprūpe, informēšana, konsultēšana, praktiskas palīdzības sniegšana, brīvā laika organizēšana 8 stundas dienā;
- darbs ar personām ar invaliditāti, lai nodrošinātu viņu tiesības, mazinātu sociālo atstumtību, pēc iespējas nodrošinātu pilnvērtīgu iesaistīšanos sabiedriskajā dzīvē;
- personas spēju un prasmju attīstīšana atbilstoši tās individuālajām vajadzībām;
- sociālo, pašaprūpes un higiēnas prasmju veidošana un attīstīšana, personu patstāvības un garīguma veicināšana;

- mērķtiecīgas, jēgpilnas un daudzveidīgas nodarbinātības veicināšana, piedalīšanās pasākumos, konkursos un nometnēs.

Skolēnus izglīto augsti kvalificēti un pieredzējuši speciālie pedagogi. Daudz uzmanības tiek veltīts skolēnu darba prasmju attīstīšanai: tiek organizētas izstādes un gadatirgi, kā arī skolēni tiek mācīti komunicēt un sadarboties. Īpaša uzmanība tiek pievērsta skolēnu veselības veicināšanai, aizsargājot viņu veselību un koriģējot kustības un stāju (fizioterapija, ārstnieciskā fizikultūra). Notiek karjeras plānošanas pasākumi skolēniem.

Svētki un tradīcijas

Skola organizē daudzus pasākumus: svinības, pēcpusdienas, vakarus, tikšanās, ekskursijas, konkursus, koncertus, viktorīnas utt. Vienmēr tiek svinēti valsts svētki: Brīvības cīņtāju diena, Neatkarības diena, Valsts atjaunošanas diena u. c. Tradicionālie svētki: 1. septembris, Visu Dvēseļu diena, Ziemassvētki, Jaunais gads, Aizgavēnis, Lieldienas, Mātes diena, Simtgade, Pēdējais zvans, izlaidums. Kopīgi pasākumi ar sociālajiem partneriem, sadarbības skolām un bērnu namiem. Tiek atzīmēta Zemes diena, Invaliditātes diena un Veselības diena. Tiek svinētas dzimšanas dienas. Organizējam tematiskās nedēļas (palīdzēšana, tīras rokas, labi darbi, veseli zobi u. c.). Skolas dzīvē liela nozīme ir profilakses, pilsoniskās un veselības izglītības pasākumiem. Mācību gada beigās visiem kopienas locekļiem tiek organizētas kultūras ekskursijas.

Skolā ir skolas muzejs un tiek rīkotas skolēnu darbu izstādes.

KULDĪGAS VIDUSKURZEMES SKOLA

Par skolu. Skola tika dibināta 1981. gadā kā internātskola "Pelči" un vēlāk kļuva par speciālo skolu. 1998. gadā tika izveidots Attīstības centrs, lai sniegtu metodisko atbalstu skolēniem, vispārējās izglītības skolotājiem un vecākiem. Kopš 2019. gada 1. augusta skola tiek saukta par Viduskurzemes skolu – attīstības centru.

Viduskurzemes sākumskolas attīstības centram ir būtiska loma Rietumlatvijas reģionā pedagogu un atbalsta personāla profesionālās pilnveides nodrošināšanā. Tā sniedz nozīmīgu ieguldījumu skolu un vecāku konsultēšanā, lai nodrošinātu kvalitatīvu izglītību un atbalstu reģionā. Mērķis ir sniegt augstas kvalitātes pakalpojumus un nodrošināt partnerību un sadarbību starp praktizējošiem skolotājiem, kas tiek uzskatīts par labāko un efektīvāko veidu, kā attīstīt un uzlabot skolēnu, vecāku un sabiedrības, kurā viņi strādā, izglītības pieredzi.

Skolā strādā 93 skolotāji, un 2020./2021. mācību gadā tajā mācījās 183 skolēni ar īpašām izglītības vajadzībām.

Galvenie darbības virzieni un prioritātes

Terapeitiskie pakalpojumi (skola organizē grupu un individuālās terapeitiskās nodarbības – mūzikas terapiju, smilšu terapiju, dabas terapiju, suņu terapiju, lietišķo uzvedības terapiju (ABA), nodrošina logopēda palīdzību).

Sociālā palīdzība (tiek sniegta iestādes iekšienē).

Skolēnu prakse (darbs ārpus skolas ar sabiedrības uzņēmējiem – studentu prakses organizēšana uzņēmumos)

Sadarbība (sadarbība ar dažādām institūcijām, kas atbildīgas par skolēnu no sociālā riska ģimenēm problēmu risināšanu).

Īstenojamās programmas

Skolā tiek īstenotas speciālās pirmsskolas un pamatizglītības programmas:

- Speciālās pamatizglītības programma skolēniem ar garīgās attīstības traucējumiem.
- Speciālā pamatizglītības programma skolēniem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai kompleksiem traucējumiem.
- Īpaša pirmsskolas mācību programma skolēniem ar garīgās attīstības traucējumiem.
- Īpaša pirmsskolas mācību programma skolēniem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai kompleksiem traucējumiem.

Tā piedāvā arī profesionālās apmācības programmas: koksnes izstrādājumi, ēdināšanas pakalpojumi, mežsaimniecība, mājas kārtošana.

Metodiskais centrs un tā sniegtie pakalpojumi un atbalsts

Skolā darbojas Metodiskais centrs, kas sniedz šādus pakalpojumus un atbalstu: speciālās izglītības konsultācijas, logopēda palīdzība, Montesori nodarbības, mūzikas terapijas nodarbības, smilšu terapijas (WSB) nodarbības, lietišķās uzvedības terapijas (ABA) nodarbības.

Svētki un tradīcijas

Skolā tiek organizēti daudzi pasākumi, tradicionālās aktivitātes un konkursi:

- Zināšanu diena;
- Drošības diena (oktobrī un maijā);
- Sēņu izstāde;
- Olimpiskā sporta diena;
- Rudens, pavasara darbi;
- Skolotāju diena;
- Skolas prezidenta vēlēšanas;
- Miķeļdiena;
- Mārtiņdienas svinības;
- Lāčplēša dienas pasākums;
- 18. novembra svinības;
- Ziemassvētku koncerts (1. advente);
- "C" klases sadraudzības pasākums "Būt kopā!";
- Ikmēneša atbalsta pasākumi "C" klases vecākiem;
- Ziemassvētku koncertuzvedums;
- Barikāžu piemiņas pasākums;
- Valentīna diena;
- Izteismīgās valodas konkurss "Valoda";
- Stāstījuma konkurss "Teci, teci, valodiņa";
- Interesantas tematiskās pēcpusdienas;
- Muzikāli radošās pašizpausmes festivāls "Saules stari";

- Amatniecības nedēļa;
- Informātikas olimpiāde speciālo skolu skolēniem;
- Lieldienas;
- Atklātais Baltijas starptautiskais konkurss “Boche”;
- Mātes dienas koncerts;
- Pēdējais zvans;
- Sporta diena ar vecākiem;
- Oficiāla pieņemšana vecākiem kopā ar direktoru;
- “Gada balva”;
- “Pride School” konkurss.

II. Lietuvas un Latvijas partnerinstitūciju pieredzes atklāšana

Pētniecības metodes. Lai novērtētu skolas kopienas locekļu pieredzi un vēlmes attiecībā uz izglītības un atbalsta kvalitāti, kā arī par papildus sniegtajiem pakalpojumiem, tika veikts pētījums, izmantojot kopienas locekļu pārstāvju **rakstisku aptauju** (vairumā gadījumu atbildot uz atvērta tipa jautājumiem).

Pētījuma apjoms. Aptaujā piedalījās skolas deleģētie kopienas locekļu pārstāvji.

Skolēni (LT skola N=15; LV skola N=60). Atlases kritēriji: dažādība atbilstoši vecumam, klasēm, kurās mācās, aktivitātēm un brīvprātīga dalība aptaujā.

Vecāki (LT skola N=8; LV skola N=28). Atlases kritēriji: aktīva iesaistīšanās skolas dzīvē, bērnu vecuma un SUP lieluma dažādība, brīvprātīgs lēmums piedalīties aptaujā.

Pedagogi (LT skola N=10; LV skola N=25). Atlases kritēriji: aktīva līdzdalība skolas dzīvē, pārstāvība dažādos metodiskajos pulciņos un pedagoģiskās specializācijas, brīvprātīgs lēmums piedalīties aptaujā.

Vadītāji (LT skola N=1; LV skola N=1).

Skolēnu, vecāku un skolotāju aptaujas rezultāti tika analizēti, izmantojot **kvalitatīvo satura analīzi** (kad atbilžu saturs tiek analizēts un sistematizēts, izdalot atsevišķas leksiski semantiskās vienības, sagrupējot tās pēc semantiskās līdzības un izdalot noteiktas vispārīgākas kategorijas), savukārt vadītāju aptaujas rezultāti – izmantojot **tematisko analīzi** (analizējot atbilžu saturu, tiek formulētas ar pētījuma problēmu saistītas semantiskās tēmas un/vai apakštēmas, koncentrējoties uz dalībnieku pieredzi un parādībām piešķirtajām nozīmēm reālajā vidē (Žydžiūnaitė V., Sabaliauskas S., 2017¹).

Anketas un jautājumi ir sniegti 1. pielikumā.

2.1. Kaišadoru Svētās Faustīnas skolas kopienas pieredzes analīze

2.1.1. Skolēnu pieredze

¹ Žydžiūnaitė V., Sabaliauskas S. (2017). Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai. Vilnius, Leidykla „Vaga“.

Aptaujā piedalījās 15 skolēni vecumā no 12 līdz 19 gadiem. Vislielākā grupa bija 18–19 gadus veci jaunieši (N=8).

Skolēni norādīja, ka viņi mācās sociālo prasmju klasēs (N=6), 12. klasē (N=3), 10. klasē (N=2), pa vienam skolēnam – 8. un 9. klasē un 2 skolēni – 3. klasē.

Apmierinātība ar skolu. Atbildot uz jautājumu “Vai jums patīk mācīties šajā skolā?” lielākā daļa skolēnu (N=13) norādīja, ka viņiem patīk. Veicot padziļinātu datu analīzi, tika noteiktas trīs šīs tēmas kategorijas (skat. 2.1.1.1. tabulu).

2.1.1.1. tabula

Iemesli skolēnu apmierinātībai ar skolu: satura analīzes rezultāti

Kategorija	Apgalvojumu piemēri ²
Apmierinātība ar mācību procesu	<i>Jo man patīk šeit mācīties; Labi mācīties, un viegli un labi visu izskaidro; Uzzinu daudz jaunu lietu.</i>
Apmierinātība ar neformāliem kontaktiem	<i>Ka ir pārtraukumi, draugi; Man patīk sportot.</i>
Draudzīga atmosfēra	<i>Visi ir draudzīgi.</i>

Tomēr daži skolēni (N=2) norādīja, ka viņiem nepatīk šeit mācīties, un viņu minētie iemesli tika iekļauti kategorijā “Iemesli neapmierinātībai ar skolu”. Skolēni ir neapmierināti ar skolas attālumu no viņu dzīvesvietas [*pārāk tālu dzīvoju*] un ar skolas iekšējiem noteikumiem [*par telefona lietošanas noteikumiem*].

Skolas aktivitāšu novērtējums. Skolēniem tika lūgts novērtēt savas skolas aktivitātes, uzdodot jautājumu “Kāda ir jūsu mīļākā skolas aktivitāte?”. Šā jautājuma rezultāti ir sniegti 2.1.1.2. tabulā.

2.1.1.2. tabula

Skolas aktivitāšu novērtējums

Aktivitātes veids	Rezultāti	
	N	%
Piedalīties skolas organizētajās nometnēs	5	33
Doties ekskursijās	3	20
Mācīties nodarbībās	3	20
Vienkārša atrašanās skolā pēc nodarbībām (dienas centrā, brīvā laika pavadīšanas centrā u. tml.)	2	13
Piedalīties speciālās nodarbībās (pie logopēda, fizioterapeita, ergoterapeita u. c.)	1	7

² Skolēnu valoda nav rediģēta

Vairākums skolēnu vispozitīvāk vērtē neformālās skolā organizētās aktivitātes (piedalīšanās nometnēs, kuras organizē skola; došanās ekskursijās). Daži skolēni pozitīvi vērtē arī mācīšanos stundās.

Aptaujājot skolēnus, kā viņi jūtas dažādās skolas vietās, noskaidrojās, ka lielākā daļa skolēnu vislabāk jūtas skolas pagalmā, sporta zālē, klasē un ēdnīcā.

Skolēnu gaidas attiecībā uz mācīšanās kvalitāti. Skolēniem tika lūgts norādīt, ko viņi vēlētos mainīt klasē un kāpēc. Apkopotie dati identificēja kategoriju “Skolēnu gaidas attiecībā uz mācību kvalitāti” (skat. 2.1.1.3. tabulu).

2.1.1.3. tabula

Skolēnu gaidas attiecībā uz mācību kvalitāti: satura analīzes rezultāti

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Skolēnu uzvedības pārvaldība	<i>Gribētu, lai mani draugi netrokšnotu, būtu mierīgāki un nelamātos. Tad es varētu labāk koncentrēties darbam.</i>
Elektronisko līdzekļu izmantošana	<i>Lai varētu izmantot telefonu; spēlēt datorā.</i>

Ievērojams skaits skolēnu nesniedza nekādus priekšlikumus mācību procesa un stundu kvalitātes uzlabošanai. Tie, kuri izteica ierosinājumus, izteica cerību, ka skolēnu uzvedība mācību stundu laikā tiks pārvaldīta efektīvāk un skolēni varēs izmantot elektroniskos līdzekļus.

Skolēnu gaidas attiecībā uz skolas darbības kvalitāti. Skolēniem tika jautāts arī: “Ko jūs vēlētos mainīt savā skolā? Kāpēc?” Rezultātu kopsavilkums saistībā ar šo jautājumu ir sniegts 2.1.1.4. tabulā.

2.1.1.4. tabula

Skolēnu gaidas attiecībā uz skolas darbības kvalitāti: satura analīzes rezultāti

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Jaunu telpu izveide	<i>Lai man būtu bibliotēka, kur es varētu iet pārtraukumos un pavadīt laiku klusumā.</i>
Esošās vides atjaunināšana	<i>Atjaunot projektorus klasēs; Sporta zāli, atjaunot klases; Jauns stadions.</i>
Aktivitāšu dažādība pārtraukumu laikā	<i>Lai varētu kaut ko darīt gaitenā starpbrīžos, varbūt galda spēles.</i>

Dažādi pulciņi

Lai pēc nodarbībām būtu vairāk dažādu pulciņu.

Skolēni vēlētos, lai tiktu atjaunotas skolas telpas (klases, stadions, bibliotēka), daudzveidīgāku vidi un aktivitātes starpbrīžos, kā arī plašāku pulciņu klāstu.

2.2.1. Vecāku pieredze

Aptaujā piedalījās 8 vecāku (aizbildņu) pārstāvji: 7 mātes un 1 tēvs (turpmāk tekstā kopā saukti par vecākiem).

Divi vecāki ziņoja, ka viņu bērni, no kuriem viens mācās 12. klasē, apmeklē sociālo prasmju nodarbības. Pārējie bērni mācās 5.–10. klasē.

Skolas stiprās puses. Lai atklātu skolas stiprās puses, vecākiem tika uzdots jautājums: “Ko jūs visvairāk novērtējat skolā, kuru apmeklē jūsu bērns?” Rezultāti ir apkopoti 2.1.2.1. tabulā.

2.1.2.1. tabula

Skolas stiprās puses: vecāku viedoklis

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Skolotāju profesionalitāte	<i>Skolotāji un personāls pret bērniem izturas profesionāli, ar empātiju un izpratni par bērna individuālajām vajadzībām; Augstu vērtēju skolotājus.</i>
Skolas pasākumi	<i>Skolā notiek skaisti svētki.</i>
Uzmanība pret skolēniem un atbalsts	<i>Uzmanību manam bērnam; Izpratne, uzklausišana un rūpes; Rūpes, palīdzība.</i>

Vecāki augstu vērtē skolēniem un viņu vajadzībām veltīto uzmanību, kā arī skolotāju profesionalitāti un atbalstu.

Vecāku gaidas attiecībā uz skolas darbības uzlabošanu. Vecākiem tika jautāts: “Ko skola varētu darīt vairāk, lai palīdzētu jūsu bērnam augt un veiksmīgi attīstīties (ko varētu mainīt, uzlabot, piedāvāt jaunus pakalpojumus)?” Apkopotie vecāku atbilžu rezultāti ir sniegti 2.1.2.2. tabulā.

2.1.2.2. tabula

Vecāku cerības attiecībā uz skolas uzlabošanu

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Terapeitiskās nodarbības	<i>Es vēlētos, lai parādītos profesionāļi, kas 1)</i>

	<i>var nodrošināt uzvedības korekcijas terapiju; 2) nodrošinātu fizioterapijas nodarbības, ņemot vērā bērna individuālos fiziskos ierobežojumus; 3) interesanta būtu hidroterapija.</i> <i>(Piekristu par to maksāt)</i>
Lielāks uzsvars uz dzīves pieredzi	<i>Sarunas, robežu, notikumu, dzīves iemeslu skaidrošana.</i>
Digitālās prasmes	<i>Uzlabot datorprasmes.</i>
Svešvalodu kompetences	<i>Angļu valoda.</i>
Sporta aktivitāšu dažādība	<i>Sports ar stieniem.</i>

Vecāki vēlētos vairāk terapeitisko nodarbību, lai lielāka uzmanība tiktu pievērsta skolēnu dzīves pieredzei, lai tiktu uzlabota digitālā prasme un svešvalodu zināšanas.

Vajadzība pēc palīdzības ģimenei. Lai noskaidrotu ģimenes vajadzību pēc palīdzības, vecākiem tika uzdots jautājums: "Kāda veida palīdzība jums ir nepieciešama no skolas?" Daži vecāki norādīja, ka ir apmierināti ar skolas sniegto palīdzību, un nav izteikuši vajadzību pēc palīdzības. Tomēr daži vecāki izteica savas vēlmēs (skat. 2.1.2.3. tabulu).

2.1.2.3. tabula

Vecāku gaidas pēc palīdzības ģimenei

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Daudzveidīgākas sadarbības formas ar vecākiem	<i>Varbūt grupu sanāksmes, konsultācijas, personīgas sarunas;</i> <i>Arī vēlētos, lai mēneša laikā būtu atvērto durvju dienas vai stundas, kad mēs varētu nākt uz skolu noteiktos laikos, zinot, ka netraucēsim ikdienas aktivitātēm. Tomēr mūsu bērni stāsta maz vai nemaz, bet mēs interesējamies par skolas dzīvi. Protams, mēs joprojām varam ierasties jebkurā laikā un esam laipni gaidīti.</i>
Vecāku izglītošana, konsultācijas	<i>Padomi, kā mācīt bērnus mājās.</i>
Vecākiem sniegtās informācijas kvalitāte	<i>Vēlētos redzēt informatīvāku skolas tīmekļa vietni / sociālo tīklu lapu ar rakstiem, komentāriem un saitēm par īpašajiem bērniem. Tā varētu būt lapa, kurā mēs, vecāki, varam atrast mums noderīgu informāciju. Arī vēlētos, lai tīmekļa vietnē būtu vairāk informācijas par skolas sniegtajiem pakalpojumiem un speciālistiem, kas strādā ar mūsu bērniem.</i>

II daļa. Organizācijas modelis |

Vecāki vēlētos vairāk sadarbības formu, iespēju apmeklēt skolu noteiktos laikos un vecāku konsultācijas, lai palīdzētu saviem bērniem mājās. Ir nepieciešama arī skaidrāka un mērķtiecīgāka informācija skolas tīmekļa vietnē un sociālajos tīklos.

2.3.1. Skolotāju pieredze

Aptaujā piedalījās 10 skolotāji.

Skolas stiprās puses. Lai atklātu skolas stiprās puses, skolotājiem tika uzdots jautājums: “Ko jūs visvairāk novērtējat savā skolā? Kādas ir tās stiprās puses?”. Rezultāti ir apkopoti 2.1.3.1. tabulā.

2.1.3.1. tabula

Skolas stiprās puses: skolotāju viedoklis

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Augsta skolotāju kompetence	<i>Kompetenti profesionāļi; Speciālistu, kas strādā ar skolēniem ar īpašām vajadzībām, kvalifikācija un pieredze; Skolotājiem ir augsta līmeņa profesionālā kompetence un pieredze; Komandas profesionalitāte; Visvairāk savā skolā es novērtēju kompetentu pedagoģisko personālu; darbinieku kvalifikācija; Izglītība, kas atspoguļo skolēnu stiprās puses, individualizēta izglītība.</i>
Skolas misijas īstenošana	<i>Iespējas mācīties bērniem ar dažādām spējām; Skola nodrošina kvalitatīvu izglītību skolēniem ar īpašām vajadzībām.</i>
Spēcīgs kopienas gars	<i>Attiecības starp kopienām, kas vērstas uz kopīgu mērķi; Kopienas izjūta.</i>
Darbs komandā	<i><...> mērķtiecīgs komandas darbs.</i>
Efektīva vadība	<i>Mūsu skolā ir ļoti pozitīva attieksme pret priekšlikumiem, lielisks mikroklimats, un liela uzmanība tiek pievērsta jaunu pakalpojumu sniegšanai un projektu aktivitātēm.</i>

Kā izglītības iestādes stiprās puses visbiežāk tika uzsvērtas pedagogu augstā kompetence, spēja individualizēt izglītību skolēniem ar SEN un izglītības iestādes misijas pareiza iedzīvināšana. Kā stiprās puses tika minētas spēcīgs kopienas gars, komandas darbs un efektīva vadība.

Izaicinājumi skolotājiem. Lai noskaidrotu grūtības, ar kurām saskaras pedagogi, tika uzdots jautājums “Ar kādām grūtībām jūs kā pedagogs saskaraties, organizējot skolēnu ar speciālām izglītības vajadzībām izglītošanu?” Apkopotās atbildes ir sniegtas 2.1.3.2. tabulā.

2.1.3.2. tabula

Izaicinājumi skolotājiem

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Izglītības līdzekļu trūkums	<i>Speciālo līdzekļu trūkums; Maz līdzekļu skolēnu izglītības vajadzību apmierināšanai; Trūkst telpu skolēniem ar vidēji smagiem traucējumiem; Grūtības, jo trūkst speciālo līdzekļu, lai personalizētu darbu; Trūkst mācību grāmatu bērniem ar intelektuālās attīstības traucējumiem (nav publicētas).</i>
Atbilstošas mācību vides trūkums	<i><...> aktivitāšu vides trūkums; Klašu telpās trūkst aprīkojuma, mēbeļu atjaunošanas, modernu datorizētu darba vietu skolēniem un skolotājiem; Trūkst vietu, iekārtu un iespēju dažādot aktivitātes.</i>
Pārāk lielas klases un skolēnu daudzveidība tajās	<i>Skolēni ar dažādām invaliditātēm vienā klasē; Lielu klašu komplekti, kas apgrūtina iespēju individualizēt uzdevumus; Lielākā daļa apvienotās klases.</i>
Izaicinājumi izglītības individualizēšanā	<i>Dažreiz ir grūti pielāgot uzdevumus, jo skolēniem ir ļoti atšķirīgas spējas.</i>
Pārāk maza darba slodze	<i>Nepietiekama darba slodze un īss darba laiks, kas atstāj maz laika plānu īstenošanai.</i>

Visbiežāk tika minēts izglītības resursu un piemērotas mācību vides trūkums. Skolotāji uzsver, ka “*Mācību telpās trūkst aprīkojuma, mēbeļu atjaunošanas, modernu datorizētu darba vietu skolēniem un skolotājiem*”. Lai gan izglītības iestādē skolēniem ar SEN klases tiek komplektētas nelielas, skolotāji uzskata, ka pašreizējais skolēnu skaits joprojām ir pārāk liels un skolēnu daudzveidība klasēs ir pārāk liela, kas apgrūtina efektīvu izglītības individualizēšanas procesu.

Iespējamās skolas uzlabošanas jomas. Skolotājiem tika lūgts: “Padomājiet par trim lietām, ko skola varētu uzlabot, lai nodrošinātu, ka katrs skolēns saņem kvalitatīvu izglītību un nepieciešamo palīdzību?” Pamatojoties uz atbildēm, tika noteiktas iespējamās uzlabojumu jomas (skat. 2.1.3.3. tabulu).

2.1.3.3. tabula

Skolas uzlabošanas virzieni: skolotāju viedoklis

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Mūsdienīga vide	<i>Mūsdienīga audzināšanas vide; Āra teritoriju labiekārtošana bērnu fiziskās audzināšanas vajadzībām; Paplašināt izglītības vidi: stadionu, rotaļu laukumu, specializētos tehnoloģiju kabinetus, ārstnieciskās fizikultūras u. c. kabinetus; Uzlabot mācību vidi; Iegādāties modernākus mācību līdzekļus; Atjaunot klašu aprīkojumu un iekārtas, ieviest</i>

II daļa. Organizācijas modelis |

	<i>informācijas tehnoloģijas, kā arī aprīkot skolas āra telpas un pielāgot izglītības vajadzībām; Pielāgota vide kvalitatīvai atpūtai pārtraukumu laikā; ierīkot vairāk mācību telpu, tostarp sakārtot arī āra telpu.</i>
Līdzekļu nodrošināšana	<i>Līdzekļu daudzveidība; Specializētas mācību grāmatas, kvalitatīvi mācību materiāli (piemēram, no Eduka. Skolā tās ir, bet līdzekļi ir ļoti dārgi, tāpēc nav iespējams visas nepieciešamās iegādāties).</i>
Lielāka speciālistu atbalsta un terapijas pieejamība	<i>Terapija bērniem ar īpašām vajadzībām; <...> palielināt fizioterapijas pieejamību pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērniem; palielināt studentu atbalsta personāla stundu skaitu; atbalsta personāla skaita palielināšana, lai nodrošinātu vairāk pakalpojumu visiem skolēniem; Palielināt speciālistu resursus; Dažādu jomu speciālistu amata vietu izveide, pakalpojumu attīstība (ergoterapija, kineziterapija, kustību terapija, ūdens terapija...).</i>
Komandas darba efektivitāte	<i>Kopā mēs varam labāk sadarboties un vienoties par to, kāda palīdzība bērnam patiešām ir nepieciešama; iesaistiet visus skolas darbiniekus pasākumos, kuros viņi saskaras ar bērnu.</i>
Sadarbība ar vecākiem	<i>Uzturēt ciešus kontaktus ar skolēnu vecākiem</i>
Kompetences attīstīšana	<i>Jaunu metodiku pielietošana darbā ar skolēniem ar autismu un smagu invaliditāti; Organizēt mērķtiecīgu skolotāju tālākizglītību, nosakot prioritātes..</i>
Skolas autonomijas saglabāšana	<i><...> saglabāt skolas autonomiju (tā nav struktūrvienība vai citas iestādes daļa).</i>

Skolotāji uzskata, ka skolām būtu vairāk jāpievēršas mūsdienīgas mācību vides veidošanai un aprīkošanai ar nepieciešamajiem mācību līdzekļiem. Tiek uzskatīts, ka jāatjauno gan mācību vide klasēs, gan iekštelpu un āra atpūtas un izklaides telpas. Tiek uzskatīts, ka pasākumu efektivitāti paaugstinātu arī plašāks skolā pieejamais speciālistu atbalsts un terapija, lielāks uzsvars uz komandas darba efektivitāti, sadarbība ar vecākiem un skolotāju profesionālā pilnveide. Mērķis ir saglabāt skolas autonomiju.

2.4.1. Vadītāju pieredze

Viens no skolas administrācijas pārstāvjiem atbildēja uz aptaujas jautājumiem.

Pēc atbilžu analīzes tika identificētas šādas ar pētījuma problēmu saistītās tēmas: skolas īpatnības; skolas panākumi un priekšrocības; skolēni un viņu iekļaušana; skolas galvenie partneri; risināmie uzdevumi un izaicinājumi; projekta vērtība.

Turpmāk ir sniegta tematiskā analīze.

Temats: skolas īpatnības. Administrācijas pārstāvis, kurš piedalījās aptaujā, uzsvēra skolas galvenās iezīmes. Tika uzsvērtā skolas atvērtība skolēnu vajadzību daudzveidībai, piedāvāto programmu klāsts, izglītības atbalsts un citi sniegtie pakalpojumi:

Atvērtā skola, kas var pieņemt citādu bērnu vai jauniešu. Mēs piedāvājam pielāgotas pirmsskolas un agrīnās pirmsskolas izglītības, individualizētas sākumskolas un pamatskolas izglītības, sociālo prasmju attīstības un neformālās izglītības programmas. Izglītības process tiek organizēts vispārīgizglītojošās un speciālās izglītības klasēs un sociālo prasmju klasēs. Ir pieejami logopēdi, fizioterapeiti, sociālie pedagogi, psihologi un skolotāju palīgi. Skola nodrošina kopmītnes, transportu, ēdināšanu un sociālos pakalpojumus, piemēram, dienas centru.

Temats: skolas panākumi un priekšrocības. Atbildēs izceltas svarīgākās lietas, ar kurām skola lepojas un kuras uzskata par savām stiprajām pusēm. Tika uzsvērtā skolotāju kompetence un aktivitāte dažādos pasākumos un projektos:

Mēs lepojamies ar augsti kvalificētiem un pieredzējušiem skolotājiem, kas strādā ar skolēniem ar īpašām vajadzībām. Stiprās puses – projekti, programmas, dažādi pasākumi. Dalība republikas un rajona mākslas konkursos, gadatīrgos, sporta sacensībās u.c.

Uzsvērtā vecāku apmierinātība ar saņemto atbalstu:

Veicas labi, vecāki ir apmierināti ar sniegto izglītības atbalstu. Vecāki piedalās apmācībās, pasākumos un skolas padomes darbā.

Temats: skolēni un viņu iekļaušana. Daži no aplūkotajiem jautājumiem skar skolēnu pašpārvaldi, iesaistīšanos skolas darbības kvalitātes uzlabošanā, iekļaušanos un socializāciju. Skolā nav skolēnu padomes, un skolēni netiek iesaistīti lēmumu pieņemšanā, bet kvalitātes uzlabošanā tiek iesaistīti tikai ar aptauju palīdzību: *Skolēni (speciālajās klasēs) piedalās aptaujās un sniedz priekšlikumus. Skolā nav skolēnu padomes.*

Sociālā iekļaušana un mijiedarbība ar vienaudžiem bez invaliditātes tiek panākta, organizējot kopīgus pasākumus un uzturot draudzīgas attiecības ar sākumskolas skolēniem, kuri mācās vispārīgizglītojošās skolās: *Piedalās kopīgos pasākumos, izbraukumos, gadatīrgos [ar vienaudžiem bez invaliditātes]. Draudzējas ar Vaclava Giržada proģimnāzijas sākumskolas skolēniem.*

Temats: skolu galvenie partneri. Skolai ir visciešākās partnerattiecības ar: *Kaišadoru pakalpojumu centru, Kaišadoru pedagoģisko psiholoģisko dienestu, rajona izglītības iestādēm u. c.*

Temats: izaicinājumi un risināmās problēmas. Tēmas analīzes rezultātā tika noteikti divi apakštemati: “Ar iekšējiem faktoriem saistītie izaicinājumi” un “Ar ārējiem faktoriem saistītie izaicinājumi”.

Ar iekšējiem faktoriem saistītie izaicinājumi

Administrācijas pārstāvis norādīja, ka skola mainās, tā ir atjaunojusi savu iekšējo fizisko vidi, taču fiziskā vide un tās pieejamība joprojām ir izaicinājums:

Šobrīd esam uzlabojuši vispārējo fizisko vidi skolā, taču trūkst fiziskās vides ārpus tās. Mums nav sporta stadiona vai rotaļu laukuma. Veidojot “Maņu klīniku”, nevaram izmantot dažas mācību telpas (informācijas tehnoloģiju, tehnoloģiju, relaksācijas u. c.)

Pastāv arī grūtības nodrošināt starpdisciplinārā un izglītības atbalsta pieejamību un efektivitāti:

Trūkst medicīniskās palīdzības, un mums nav aprūpētāja. Tikai 0,25 slodzes apjomā strādā veselības aprūpes speciālists. Trūkst psihologu un skolotāju palīgu palīdzības. Trūkst komandas darba starp speciālistiem, klašu audzinātājiem un skolotājiem, risinot mācību un skolēnu sliktas uzvedības jautājumus, trūkst aktīvākas Bērnu labsajūtas komisijas pozīcijas u. c.

Uzsvērta nepieciešamība uzlabot personāla kompetenci (īpaši attiecībā uz bērniem ar autiska spektra traucējumiem): *Zināšanu un metodikas trūkums darbā ar skolēniem ar autismu.*

Ar ārējiem faktoriem saistīti izaicinājumi

Pašlaik skolā ir pārmaiņu gaidīšanas periods *[skolēnu ar īpašām vajadzībām integrācija vispārizglītojošās skolās]*. Šajā posmā bažas rada skolas izdzīvošanas jautājums:

Parlamenta un valdības stratēģija attiecībā uz speciālajām skolām (līdz 2024. gadam to vairs nebūs). Skolēniem ar smagiem un sarežģītiem traucējumiem, kurus nav iespējams integrēt vispārizglītojošajās klasēs, ir jā saglabā vismaz speciālās izglītības nodaļa. Skolā tam ir radīta bāze un labs skolotāju kolektīvs.

Temats: projekta vērtība. Skolas pārstāvis norādīja, ka projekta aktivitātes ir palīdzējušas stiprināt skolas kopienu un atjaunot skolas fizisko vidi:

Skolotāju un skolēnu sadarbība, dalīšanās pieredzē, sporta un cita aprīkojuma iegāde. Uzlabota fiziskā vide, koplietošanas telpas skolas iekšpusē. Tiek izstrādāta “Maņu klīnika”.

Apkopojums

Skolēnu pieredze un gaidas

- Skolēni, kas piedalījās aptaujā, pauda apmierinātību ar mācību procesu skolā, saskarsmes iespējām ar vienaudžiem un draudzīgo atmosfēru. Skolēni īpaši novērtē skolas piedāvātās iespējas apmeklēt nometnes un doties ekskursijās.
- Skolēni ir izteikuši vēlmi pievērst lielāku uzmanību skolēnu uzvedības pārvaldībai nodarbībās un iespējai skolā izmantot vairāk elektronisko rīku.

- Tika uzsvērtā nepieciešamība atjaunot skolas fizisko vidi un izveidot jaunas telpas klusai atpūtai vai rotaļām pārtraukumu laikā. Trūkst daudzveidīga ārpusskolas aktivitāšu (pulciņu) piedāvājuma.

Vecāku pieredze un gaidas

- Skolēnu vecāki, kas piedalījās aptaujā, visvairāk novērtē skolas skolotāju kompetenci un profesionalitāti, uzmanību, ko tie pievērš skolēniem un viņu vajadzībām, kā arī rūpes par katru bērnu.
- Vecāki vēlētos:
 - plašāku terapeitisko pasākumu (uzvedības terapija, kineziterapija, hidroterapija u. c.) piedāvājumu,
 - vairāk uzmanības skolēnu dzīves prasmju uzlabošanai,
 - uzlabot digitālo prātību,
 - svešvalodu apguvi,
 - vairāk sadarbības formu ar vecākiem,
 - konsultatīvo atbalstu,
 - informācijas pieejamības uzlabošanu (internetā, sociālajos tīklos).

Skolotāju pieredze un gaidas

- Skolotāji, kas piedalījās aptaujā, uzsver skolas skolotāju kompetenci un profesionalitāti, kopienas mērķtiecību, manāmo līderību un vēlmi strādāt komandā.
- Šķēršļi efektīvam darbam ir izglītības līdzekļu trūkums, piemērotas mācību vides trūkums, lielais skolēnu skaits un daudzveidība klasēs, kā arī grūtības individualizēt izglītību.
- Skolotāji vēlētos, lai skolā vairāk uzmanības tiktu pievērsts mūsdienīgas mācību vides veidošanai un labākai līdzekļu nodrošināšanai. Tika uzsvērtā nepieciešamība attīstīt inovācijas, sadarbību ar vecākiem un komandas darba prasmes.
- Jāpalielina izglītības atbalsta un papildu terapijas (ergoterapija, kineziterapija, kustību terapija, ūdens terapija) piedāvājums un daudzveidība.

Vadītāju pieredze un gaidas

- Pēc skolas vadības domām, skolas stiprā puse ir skolas atvērtība pret katru skolēnu neatkarīgi no viņa īpašajām vajadzībām, nepieciešamā atbalsta sniegšana un skolotāju kompetence. Jāpievērš arvien lielāka uzmanība skolas fiziskās vides kvalitātei.
- Skola saskaras ar izaicinājumiem, nodrošinot piemērotu fizisko vidi āra telpās, kā arī starpdisciplinārā un izglītības atbalsta pieejamību un efektivitāti.
- Skolā nav pievērsta pietiekama uzmanība skolēnu iesaistei skolas dzīvē un lēmumu pieņemšanā (skolā nav skolēnu pašpārvaldes).
- Saskarsme ar vienaudžiem bez invaliditātes galvenokārt notiek pasākumos ārpus skolas, veidojot vienaudžu attiecības ar apkārtnējo skolu sākumskolēniem.

- Tika izteikta vēlme stiprināt skolotāju kompetences (īpaši bērnu ar autiskā spektra traucējumiem izglītībā).
- Skola saskaras ar ārējiem izaicinājumiem, kas saistīti ar valsts politiku, kuras mērķis ir palielināt skolēnu ar invaliditāti iekļaušanu vispārizglītojošajās skolās, un iespējamu skolas autonomijas zaudēšanu.

2.2. Kuldīgas Viduskurzemes skolas kopienas pieredzes analīze

2.2.1. Skolēnu pieredze

Aptaujā piedalījās 60 skolēni vecumā no 10 līdz 24 gadiem. Skolēni norādīja, ka viņi mācās 5.–9. klasē (N=30) vai 1.–3. arodapmācības kursā (N=30).

Apmierinātība ar skolu. Atbildot uz jautājumu “Vai jums patīk mācīties šajā skolā?”, lielākā daļa skolēnu (N=58, 96,7%) norādīja, ka viņiem patīk. Veicot padziļinātu datu analīzi, tika identificētas sešas ar šo tematu saistītas kategorijas (skat. 2.2.1.1. tabulu).

2.1.1.1. tabula

Iemesli skolēnu apmierinātībai ar skolu: satura analīzes rezultāti

Kategorija	Apgalvojumu piemēri ³
Apmierinātība ar skolu un mācību procesu	<i>Lieliska skola; Te var daudz ko iemācīties un saprast to, kas tev vajadzīgs; Iegūt dzīves skolu, kas jāzina ikvienam; Patīk mācīties ģeogrāfiju; Patīk lasīt un skatīt, rakstīt burtus.</i>
Labi skolotāji	<i>Man patīk iet uz skolu, jo skolotāji ir lieliski un ļoti labi, īpaši profesionālās izglītības skolotāji; Man tāpēc, ka skolotāji šeit ir jauki.</i>
Iespēja apgūt profesiju	<i>Jo šeit ir galdniecības darbnīca; Jo šeit es apgūstu iespējamo profesiju.</i>
Neformālas aktivitātes un brīvais laiks	<i>Man patīk rotaļāties, spēlēt paslēpes; Man patīk rotaļāties ar klasesbiedriem, sportot, vakaros rotaļāties ar [vārds], spēlēt spēles telefonā, rakstīt īsziņas.</i>
Pašizpausmes iespējas	<i>Man patīk radīt jaunas idejas, kā arī rīkot konkursus.</i>
Draudzīga atmosfēra	<i>Man patiešām patīk apmeklēt šo skolu, man šeit ir draugi;</i>

³ Skolēnu valoda nav rediģēta

*Šeit ir labi;
Man patīk, jo šeit man ir ļoti labi draugi.*

Viens skolēns pauda neapmierinātību ar dažkārt notiekošo ņirgāšanos skolā: *Man nepatīk, kad kāds skolēns pārkāpj noteikumus, jebkāda veida ņirgāšanās.*

Skolas aktivitāšu novērtējums. Skolēniem tika lūgts novērtēt savas skolas aktivitātes, uzdodot jautājumu “Kāda ir jūsu mīļākā skolas aktivitāte?” Šā jautājuma rezultāti ir sniegti 2.2.1.2. tabulā.

2.2.1.2. tabula

Skolas aktivitāšu novērtējums

Aktivitātes veids	Rezultāti	
	N	%
Mācīties nodarbībās	18	30
Piedalīties pulciņu aktivitātēs	15	25
Doties ekskursijās	13	22
Piedalīties pasākumos	5	8
Vienkārša atrašanās skolā pēc nodarbībām (dienas centrā, brīvā laika pavadīšanas centrā u. tml.)	5	8
Piedalīties skolas organizētajās nometnēs	2	3
Cits	2	4

Daudzi skolēni ļoti pozitīvi vērtē skolā organizētās formālās un neformālās aktivitātes (mācīšanās stundās, pulciņu nodarbības; ekskursijas).

Kad skolēniem jautāja, kā viņi jūtas dažādās skolas telpās, lielākā daļa skolēnu atbildēja, ka jūtas ērti klasē, sporta zālē, ēdnīcā un skolas pagalmā.

Skolēnu gaidas attiecībā uz mācīšanās kvalitāti. Skolēniem tika lūgts norādīt, ko viņi vēlētos mainīt klasē un kāpēc. Apkopotie dati ir sniegti 2.2.1.3. tabulā.

2.2.1.3. tabula

Skolēnu gaidas attiecībā uz mācību kvalitāti: satura analīzes rezultāti

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Dažādas aktivitātes klasē	<i>Skolas laikā vairāk kustēties, izvingroties, izstaipīt kājas; Nodarbību laikā vairāk runāt;</i>

	<i>Nodarbību laikā vairāk kustēties, vairāk mācīties; Vairāk apgūt kalkulatora lietošanu matemātikas stundās.</i>
Mācīšanās vides dažādība	<i>Vēlētos mācīties vairāk ārpus skolas.</i>
Skolēnu uzvedības pārvaldība	<i>Vēlos mainīt to, lai citi skolēni ieklausās skolotāju teiktajā.</i>
Informācijas tehnoloģiju nodrošināšana	<i>Lielāku datora ekrānu klasē; Vēlētos jaunus datorus.</i>

Tie, kuri izteica ierosinājumus, izteica cerības uz lielāku aktivitāšu daudzveidību klasē (īpaši fizisko aktivitāšu), daudzveidīgāku mācību vidi, efektīvāku skolēnu uzvedības pārvaldību mācību stundās un informācijas tehnoloģiju nodrošinājumu.

Skolēnu gaidas attiecībā uz skolas darbības kvalitāti. Skolēniem tika jautāts arī: “Ko jūs vēlētos mainīt savā skolā? Kāpēc?” Rezultātu kopsavilkums saistībā ar šo jautājumu ir sniegts 2.2.1.4. tabulā.

2.2.1.4. tabula

Skolēnu gaidas attiecībā uz skolas darbības kvalitāti: satura analīzes rezultāti

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Jaunu telpu izveide	<i>Lai skolā būtu ēdnīca, peldbaseins, lai būtu koridors no vecās skolas uz jauno skolu.</i>
Esošās vides atjaunināšana	<i>Kaut kas jauns – guļamistabā televizors; Jauna sporta zāle; Lielāka klase, vairāk izrotātu sienu.</i>
Efektīvāka izglītības procesa organizācija	<i>Vairāk nodarbību bez pārtraukumiem, lai vispirms praktizētu kokapstrādi; Nodarbības varētu būt īsākas: 7 nodarbības līdz ceturtdienai; Lai nebūtu izmaiņu; Vairāk atpūtas.</i>
Vairāk ekskursiju, pasākumu	<i>Vēlos vairāk ekskursiju; Lai būtu vairāk aizraujošu pasākumu; Organizēt konkursus, piemēram, zīmēšanas, dejošanas, dziedāšanas u. tml.</i>

Skolēni vēlētos efektīvāku mācību procesa organizāciju, atjaunotas skolas telpas (klases, sporta zāle), daudzveidīgāku vidi (baseins, ēdnīca u. c.), vairāk pasākumu un ekskursiju.

2.2.2. Vecāku pieredze

Aptaujā piedalījās 28 vecāku (aizbildņu) pārstāvji: 24 mammas (89 %) un 2 tēvi (7 %), 1 aizbildnis (4 %) (turpmāk tekstā kopā saukti par vecākiem).

Vecāki norādīja, ka viņu bērni mācās 2.–9. klasē vai 1.–3. kursā kādā profesijā.

Skolas stiprās puses. Lai atklātu skolas stiprās puses, vecākiem tika uzdots jautājums: “Ko jūs visvairāk novērtējat skolā, kuru apmeklē jūsu bērns?” Rezultāti ir apkopoti 2.2.2.1. tabulā.

2.2.2.1. tabula

Skolas stiprās puses: vecāku viedoklis

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Skolotāju profesionalitāte	<i>Skolotāju darbu; Skolotāju atbalstu bērniem un vecākiem Attieksmi pret bērniem un vecākiem; Individualizētu pieeju.</i>
Sadarbības efektivitāte	<i>Labu sadarbību; Komunikācija ar skolotājiem un vadību.</i>
Uzmanība pret skolēniem un atbalsts	<i>Rūpes un apņēmību darbā ar bērnu; Skolotāju uzmanību. Dotas iespējas, personalizēta pieeja.</i>
Terapeitiskās nodarbības	<i>Papildu terapijas un nodarbības.</i>
Ārpusskolas aktivitātes	<i>Attieksme un interesanti pulciņi.</i>

Vecāki visvairāk novērtē skolotāju profesionalitāti, sadarbības efektivitāti, skolas uzmanību pret skolēniem un viņu vajadzībām, kā arī daudzveidīgās terapeitiskās nodarbības un ārpusstundu pasākumus.

Vecāku gaidas attiecībā uz skolas darbības uzlabošanu. Vecākiem tika jautāts: “Ko skola varētu darīt vairāk, lai palīdzētu jūsu bērnam augt un veiksmīgi attīstīties (ko varētu mainīt, uzlabot, piedāvāt jaunus pakalpojumus)?” Apkopotie vecāku atbilžu rezultāti ir sniegti 2.2.2.2. tabulā.

2.2.2.2. tabula

Vecāku cerības attiecībā uz skolas uzlabošanu

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Pieredzes daudzveidība	<i>Uzaicināt dažādu profesiju pārstāvjus pastāstīt bērniem par savu amatu un demonstrēt to.</i>
Izglītības personalizēšana	<i>Dot uzdevumus atbilstoši bērna vajadzībām</i>

	un spējām.
Neformāla saziņa starp skolēniem	Klases vakari kā kopā sanākšana ar tērzēšanu un dejošanu.
Ārpusskolas pasākumu daudzveidība un kvalitāte	Mācīt spēlēt mūzikas instrumentus un rūpēties par mājdzīvniekiem; Uzlabot deju nodarbību kvalitāti, lai jauniešiem un maziem bērniem tiktu attīstīta gan stāja, gan gaita.
Vairāk un dažādas terapijas	Fizioterapijas nodarbības; Aktivitātes ar dzīvniekiem.
Daudzveidīgas sporta aktivitātes	Iespējams, vairāk sporta aktivitāšu; Daudz sporta; Ir nepieciešamas jaunas sporta aktivitātes.
Pasākumi un ekskursijas	Biežāk doties izglītojošās ekskursijās.
Komunikācija un sadarbība ar vecākiem	Informācija par to, ko jūsu bērns darīja skolā nedēļas laikā un ko viņš vai viņa mācījās; Uzdevums nākamajam periodam (mēs apmeklējam skolu reizi mēnesī vienu nedēļu).
Saziņa un sadarbība ar normālas attīstības vienaudžiem	Iespēja mijiedarboties ar citiem vienaudžiem, piemēram, veidot sadarbību vispārizglītojošajās skolās, kur, piemēram, bērni no citām skolām kopā apgūst kādu mācību priekšmetu vai līdzīgi pavada laiku, tādējādi rosinot mūsu skolas bērnus pierast pie cita veida draudzības, savukārt citu skolu bērnus – iegūt izpratni, kas palīdz pārvarēt stereotipus, iepazīt un pieņemt šāda veida bērnus.

Vecāki vēlas, lai izglītības process būtu kvalitatīvāks, ar daudzveidīgu pieredzi, individualizētu un personalizētu izglītību atbilstoši izglītojamo īpatnībām. Vecāki vēlētos, lai skola ciešāk sadarbotos ar vispārizglītojošām izglītības iestādēm un lai skolēniem būtu iespēja piedalīties kopīgās aktivitātēs ar vienaudžiem, kuriem nav attīstības traucējumu. Lai gan vecāki par skolas priekšrocību atzina daudzveidīgu terapeitisko nodarbību pieejamību, viņi izsaka vēlmi pēc lielākas daudzveidības un sagaida lielāku ārpusstundu nodarbību dažādību un augstāku to kvalitāti, kā arī neformālo attiecību veidošanas iespējas starp skolēniem.

Vajadzība pēc palīdzības ģimenei. Lai noskaidrotu ģimenes vajadzību pēc palīdzības, vecākiem tika uzdots jautājums: “Kāda veida palīdzība jums ir nepieciešama no skolas?” Daži vecāki norādīja, ka ir apmierināti ar skolas sniegto palīdzību, un nav izteikuši vajadzību pēc palīdzības. Tomēr daži vecāki izteica savas vēlmes (skat. 2.2.2.3. tabulu).

2.2.2.3. tabula

Vecāku gaidas pēc palīdzības ģimenei

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Bērna labklājība ir vislielākā palīdzība	<i>Lai mans bērns skolā justos labi. Nekāda cita palīdzība nav nepieciešama; Vairāk sapratnes, lai apzinātos, ka mūsu bērni ir īpaši.</i>
Ģimenes atbalsts tālmācības laikā	<i>Atbalsts tālmācībai ārpus skolas.</i>
Partnerattiecības	<i>Sadarbība ar skolotājiem, individuālas sarunas, lai kopīgi strādātu, lai palīdzētu bērnam.</i>
Psiholoģiskais atbalsts	<i>Psiholoģiskais atbalsts; Neregulāri relaksējoši pasākumi nogurušiem vecākiem.</i>
Kopienas mobilizācija	<i>Pasākumi vecākiem; Pasākumi kopā ar bērniem.</i>
Transporta pakalpojumi	<i>Es būtu ļoti priecīga, ja būtu iespējams katru dienu pēc skolas aizvest bērnu mājās, lai viņam nebūtu jāpaliek internātskolā, jo mums pašiem šādas iespējas nav.</i>

Vecāki īpaši novērtē centienus radīt labu emocionālo vidi bērniem un uzskata, ka tas ir vissvarīgākais atbalsts ģimenei. Vecāki novērtē partnerattiecības ar skolu, vērš uzmanību uz kopienas mobilizāciju un vecāku iesaisti. Bērniem ir nepieciešams arī psiholoģiskais atbalsts un tālmācība. Vecāki vēlētos, lai viņu bērnam nebūtu jāatstāj ģimene uz ilgu laiku un jānakšņo skolas kopmītnē. Viņi vēlētos, lai viņiem būtu pieejams skolas transporta pakalpojums un iespēja bērnam dzīvot ģimenē, lai nodrošinātu bērna tiesības.

2.2.3. Skolotāju pieredze

Aptaujā piedalījās 25 skolotāji.

Skolas stiprās puses. Lai atklātu skolas stiprās puses, skolotājiem tika uzdots jautājums: “Ko jūs visvairāk novērtējat savā skolā? Kādas ir tās stiprās puses?” Rezultāti ir apkopoti 2.2.3.1. tabulā.

2.2.3.1. tabula

Skolas stiprās puses: skolotāju viedoklis

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Augsta skolotāju kompetence	<i>Kvalificēts personāls. Kvalificēti skolotāji un atbalsta personāls; Skolā strādā kvalificēts personāls; Kompetenti skolotāji; Radoši pedagogi; Skola ir tik stipra, cik stipri ir tās radošie skolotāji un darbinieki; Kolēģi ar bagātu pieredzi un vēlmi pilnveidoties, radoši un atbildīgi, jo viņi saprot bērnus, ar kuriem</i>

II daļa. Organizācijas modelis |

	<i>strādā, jo bez mīlestības pret bērniem tas nav iespējams; Profesionāla skolotāju un administratoru komanda.</i> Spēja diferencēt un individualizēt izglītību. Skolotāji ņem vērā izglītojamo vajadzības, nodrošina mācību individualizāciju un diferenciāciju, kā arī izstrādā individuālas mācību programmas skolēniem ar intelektuālās attīstības traucējumiem; Individualizēta pieeja mācīšanai un mācībām; Individuāla un diferencēta pieeja. Elastīgums. Spēja ātri pielāgoties jaunām mācību situācijām. Profesionālā pilnveide. Mēs sekojam līdzi jaunākajām tendencēm mācīšanā un izglītībā un cenšamies tās iekļaut savā ikdienas darbā.
Spēcīga vadība	Labs mikroklimats. Pozitīva atmosfēra un attieksme pret darbu. Pieredzes apmaiņa starp skolotājiem. Savstarpēja novērošana un pozitīvas pieredzes apmaiņa starp priekšmetu skolotājiem. Atbalsts pedagogiem. Kolēģu atbalsts, Metodikas centra ieinteresētība palīdzēt studentiem un sagatavot materiālus; vadības atbalsts. Efektīva administrēšana. Laba organizācija un tradīcijas; plānota un mērķtiecīga mācīšana un mācīšanās.
Dažādas programmu izvēles iespējas	<i>Plašs mācību programmu klāsts: pirmsskolas, pamatskolas un arodmācības; Skolā ir trīs izglītības pakāpes – pirmsskolas, pamatskolas un arodizglītības; Iespējas apgūt vairākas profesijas.</i>
Dažādas ārpusskolas aktivitātes	<i>Dažādas ārpusskolas aktivitātes pulciņos; skola piedāvā plašu ārpusskolas aktivitāšu klāstu.</i>
Terapiju daudzveidība	<i>Ir pieejamas dažādas terapijas; bērniem ir pieejamas dažādas terapijas.</i>
Dažādas iespējas skolēniem ar SEN	<i>Šiem skolēniem projektu apmaiņas braucieni ir milzīgs ieguvums, jo sniedz viņiem plašāku pasaules redzējumu un iespēju iepazīties ar citiem skolēniem. Socializācija ir ļoti svarīga; iespējas, ko skola piedāvā skolēniem, izaugsmes iespējas, projekti.</i>
Skolas vide	<i>Estētiska skolas vide ar zaļo zonu, stadionu un rotaļu laukumu; Skolas teritorija ir estētiski</i>

	<i>pievilcīga; Ainava, apkārtnē; Atrašanās vieta, vides piemērotība.</i>
Mūsdienīgi līdzekļi	<i>Laba tehniskā bāze; Modernas tehnoloģijas; <...> modernas un interaktīvas klases; Mūsdienīgi ierīkota mācību vide.</i>

Visbiežāk izceltā izglītības iestādes stiprā puse bija pedagogu augstā kompetence un vadītāju spēcīgā vadība, ko raksturo labs mikroklimats organizācijā, efektīva darbības procesu administrēšana, atbalsts pedagogiem un pieredzes apmaiņas veicināšana. Stiprās puses ir skolā piedāvāto formālās un neformālās izglītības programmu daudzveidība, piedāvāto terapiju dažādība, estētiski pievilcīgā skolas vide, kā arī uzsvars uz modernām tehnoloģijām un instrumentiem.

Izaicinājumi skolotājiem. Lai noskaidrotu grūtības, ar kurām saskaras pedagogi, tika uzdots jautājums “Ar kādām grūtībām jūs kā pedagogs saskaraties, organizējot skolēnu ar speciālām izglītības vajadzībām izglītošanu?” Apkopotās atbildes ir sniegtas 2.2.3.2. tabulā.

2.2.3.2. tabula

Izaicinājumi skolotājiem

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Mācību līdzekļu trūkums	<i>Mācību grāmatu un vingrinājumu trūkums; nav mācību materiālu, nav izglītības programmu; Mācību materiālu trūkums (uzdevumu krājumi); Viena no lielākajām problēmām ir nepietiekamais materiālu piedāvājums, jo šiem bērniem nav piemērotas kopētas lapas, un materiālu sagatavošana praktiskai lietošanai prasa daudz laika. Tam tiek izmantots personīgais laiks, lai gan par to netiek maksāts papildus, bet, ja jums nav materiālu, ko skolēni var izmantot klasē, jūs būsit slikts skolotājs.</i>
Laika plānošanas grūtības	<i>Katra skolēna individuālo nodarbību sagatavošana ir laiktietilpīgs process, jo katra skolēna mācības tiek diferencētas atkarībā no viņa veselības stāvokļa un individuālajām spējām; Ļoti laiktietilpīgs darbs, gatavojoties stundām, jo uzdevumi jāgatavo diferencēti atbilstoši katra skolēna individuālajām spējām.</i>
Digitālo prasmju attīstīšana	<i>Digitālo instrumentu izmantošana; Uzlabot skolotāju zināšanas un prasmes saistībā ar elektronisko mācību materiālu izstrādi.</i>
Tehniskās kļūmes	<i>Biežas problēmas ar interneta savienojumu; Biežas problēmas ar internetu, kas rada grūtības informācijas tehnoloģiju izmantošanā mācību procesā.</i>
Inovatīvu rīku trūkums	<i>IKT, kas neatbilst laikam un ir nepietiekamas.</i>

II daļa. Organizācijas modelis |

Informācijas trūkums	<i>Neinformētas kopienas.</i>
Vadības un administratīvās grūtības	<i>Visiem skolotājiem un vecākiem nav konsekventu prasību.</i>

Visbiežāk tika minēts mācību telpu trūkums un grūtības laika plānošanā. Daži pedagogi saskaras ar grūtībām digitālo prasmju trūkuma dēļ, tehniskie traucējumi saistībā ar interneta savienojumu, informācijas trūkums sabiedrībai un dažu administratīvo risinājumu trūkums.

Iespējamās skolas uzlabošanas jomas. Skolotājiem tika lūgts: "Padomājiet par trim lietām, ko skola varētu uzlabot, lai nodrošinātu, ka katrs skolēns saņem kvalitatīvu izglītību un nepieciešamo palīdzību?" Pamatojoties uz atbildēm, tika noteiktas iespējamās uzlabojumu jomas (skat. 2.2.3.3. tabulu).

2.2.3.3. tabula

Skolu uzlabošanas virzieni: skolotāju viedoklis

Kategorija	Apgalvojumu piemēri
Uzmanība darbiniekiem un viņu darba apstākļiem	Nepārtraukta kompetenču pilnveide. Skolotājiem mācību procesā jāizmanto jaunākās informācijas tehnoloģijas; Motivācijas pasākumi, kursi skolotājiem. Zinošs, laimīgs un radošs pedagogs ir atslēga uz kvalitatīvu skolēnu mācīšanos. Darba apstākļu uzlabošana. Apmaksātas darba stundas par materiālu sagatavošanu stundām.
Skolotāju sadarbības stiprināšana	Gadījumu izpēte. Regulāras, tarifā iekļaujamās katras klases skolotāju "tikšanās", lai analizētu, kā norit darbs ar atsevišķiem skolēniem un kas ir jāuzlabo. Dalīšanās mācību materiālos. Visiem skolotājiem ir pieejami citu skolotāju izveidotie vai apkopotie mācību materiāli, lai viņiem palīdzētu, mainot vai uzsākot darbu jaunā klasē (lai viņi zinātu, kas jau ir darīts iepriekš); pastāvīga metodisko materiālu atjaunināšana, sadarbība starp skolotājiem. Mācīšanās sadarbīties. Organizēt vienaudžu sadarbību mācību procesā (organizējot stundas, kas mudina vienaudžus apvienot mācību priekšmetus).
Efektīva administrēšana un informācijas pārvaldība	<i>Efektīvāka informācijas izplatīšana, izmantojot skolas iekšējo failu koplietošanas serveri; veicināt mācību procesa efektivitāti, pārejot no vienas nodarbības uz nākamo (1. nodarbība – kokapstrādes apguve, 2. nodarbība – atsevišķu angļu valodas terminu apguve, 3. nodarbība – šo pašu terminu apguve latviešu valodā). Utopiska</i>

	<i>ideja, kas varētu būt iedzīvināma.</i>
Fiziskās mācību vides radīšana un uzlabošana	<i>Uzbūvēt sporta zāli. Aprīkot ar nepieciešamo inventāru; Skolai būtu nepieciešams savs peldbaseins; Uzlabot un modernizēt nepieciešamo materiāli tehnisko bāzi; Vides pieejamība, tehniskās iespējas; Lielākas skolas telpas, jauna sporta zāle.</i>
IT attīstība	<i>IT drošība, jo internets bieži pārtrauc darboties mācību stundas vidū; Labāks internets; Plānota datoru un interneta piekļuves nodrošināšana klasēs; <...> interneta pieslēgumu, datortehniku.</i>
Neformālās izglītības stiprināšana	<i>Vairāk izzinošu ekskursiju</i>
Sadarbības stiprināšana ar vecākiem	<i>Izglītības iestādes un izglītojamo vecāku sadarbības formu dažādošana; Kopīgi pasākumi ar vecākiem; Vecāku iesaistīšana mācību procesā.</i>
Sistēmas izveide pozitīvas uzvedības veicināšanai	<i>Saglabāt pozitīvu uzvedību; Izstrādāt rīcības plānu, lai pozitīvi mainītu skolēnu uzvedību;</i>
Pakalpojumu attīstība	<i>Ergoterapeita un fizioterapeita pakalpojumi, lai uzlabotu bērnu labklājību; Kineziterapija.</i>
Individuālā atbalsta skolēnam stiprināšana	<i>Ieviest individuālas nodarbības ar individuālu skolēnu darbu.</i>

Skolotāji uzskata, ka skolai būtu jāpievērš uzmanība cilvēkresursiem un to attīstībai: vairāk uzmanības jāpievērš darbiniekiem, viņu kompetencēm un darba apstākļiem. Sadarbība starp skolotājiem tika minēta kā lielisks profesionālās pilnveides veids. Aptaujātie skolotāji uzskata, ka skolā būtu jāizveido platforma mācību materiālu apmaiņai, jāpiemēro klases vai individuālu gadījumu izpēti skolotāju komandās un kopā jāvada stundas (mācīšanās sadarbīties).

Skolas efektivitāti uzlabotu arī efektīvāku administratīvo risinājumu un informācijas pārvaldības sistēmu atrašana un ieviešana. Daži skolotāji uzskata, ka skolai vajadzētu izveidot jaunas fiziskās telpas (sporta zāli, peldbaseinu), uzlabot esošo fizisko un IT infrastruktūru, paplašināt pakalpojumus (īpaši kineziterapijas), stiprināt sadarbību ar vecākiem un risināt bērnu uzvedības problēmas.

Tomēr, neraugoties uz iepriekš pausto pozitīvo attieksmi pret administrāciju un vadību, daži skolotāji nebija pārliecināti, cik lielā mērā tiks ņemts vērā kopienas viedoklis un vēlmes: “Jo galu galā nekas no tā, kas ir rakstīts, nemainīsies.” Cita daļa skolotāju savus priekšlikumus deleģēja valsts līmeņa organizācijām: “Lielāks budžets un valdības atbalsts speciālajām skolām, lai tās varētu īstenot visus iecerētos projektus.”

2.2.4. Vadītāju pieredze

Viens no skolas administrācijas pārstāvjiem atbildēja uz aptaujas jautājumiem.

Pēc atbilžu analīzes tika identificētas šādas ar pētījuma problēmu saistītas tēmas: skolas īpatnības; skolas panākumi un priekšrocības; skolas misija; vides pielāgošana; skolēni un viņu iekļaušana; atbalsts un citi pakalpojumi; vecāku iesaiste; skolas galvenie partneri; izaicinājumi; projekta vērtība.

Turpmāk ir sniegta tematiskā analīze.

Temats: Skolas īpatnības. Administrācijas pārstāvis, kurš piedalījās aptaujā, uzsvēra skolas galvenās iezīmes.

Mūsu skola ir speciālā internātskola ar 187 skolēniem. Skola atrodas trīs ēkās, un tajā ir dažādas izglītības pakāpes – pirmsskolas, pamatizglītība un sākotnējā profesionālā izglītība. Skolēni ir ar viegliem vai smagiem garīgās attīstības traucējumiem. Profesionālās izglītības programmās skolēniem var mācīt mežsaimniecību, mājturību, ēdināšanu vai kokapstrādi. Skolēni kopā ar klases audzinātāju piedalās dažādos pasākumos gan skolā, gan ārpus tās. Vecākiem tiek piedāvāti dažādi atbalsta pasākumi, piemēram, lekcijas un radošas nodarbības. Ziemassvētkus, Lieldienas un citus svētkus mēs svinam kopā ar visu ģimeni.

Skola ir speciālā internātskola, kurā skolēni pavada piecas dienas nedēļā. Tā piedāvā virkni papildu pakalpojumu un papildu palīdzību mācību stundu laikā:

Mūsu skolēniem ir pieejami ergoterapeiti, kineziterapeiti, psihologi un citi pakalpojumi.

Ar skolēniem, kuriem ir smagāka invaliditāte, nodarbībās strādā divi skolotāji. Šiem skolēniem tiek izstrādāti individuālie plāni, un mācības notiek diferencēti.

Tā kā skola ir profesionālā skola, tās profesionālās izglītības programmā īpaša uzmanība tiek pievērsta skolēnu sagatavošanai karjerai un profesionālajai praksei.

Skolēni iziet profesionālo darba praksi Latvijā, arī dodas uz ārzemēm. Viena no profesionālās izglītības sastāvdaļām ir mācīšanās, kas balstīta praktiskajā darbā.

Temats: Skolas panākumi un priekšrocības. Skolas administrācija lepojas ar savu skolu un tās skolotājiem. Uzsver vecāku apmierinātību ar skolas darbības kvalitāti:

Mēs lepojamies ar savu skolu, jo pie mums mācās skolēni no visas valsts, un viņu vecāki saka, ka tā ir viena no labākajām speciālajām skolām Latvijā.

Protams, mēs lepojamies ar saviem skolotājiem – ar viņu lieliskajām idejām, izturību un nenogurstošo darbu. Arī mūsu skolēniem ir lieliskas idejas, kā uzlabot skolu. Šīs skolas spēks ir tās skolotāju kopiena – mēs visi strādājam kā komanda, lai darītu visu iespējamo skolēnu un viņu vecāku labā.

Temats. Skolas misija. Atbildot uz jautājumiem, tika uzsvērts, ka skolas misija nav tikai izglītēt skolēnus ar invaliditāti. Izkristalizējās skolas izglītības misija mainīt sabiedrības attieksmi un palīdzēt skolēniem integrēties sabiedrībā:

Mūsu skola ir apņēmusies darīt visu iespējamo, lai palīdzētu šiem skolēniem veiksmīgi integrēties sabiedrībā un darba tirgū. <...> Tomēr mums ir jāizglīto sabiedrība par cilvēkiem ar invaliditāti, un tikai tad skolēnus varēs pilnībā integrēt.

Temats. Vides pielāgošana. Lai gan skolas pārstāve norādīja, ka ir grūti izveidot vidi, kas atbilst katra bērna vajadzībām [*<...>Ir diezgan grūti ņemt vērā katra skolēna vajadzības, pielāgot vidi, bet mēs ļoti cenšamies*], skola cenšas tam pievērst lielu uzmanību:

Daudziem skolēniem ir ne tikai intelektuālās attīstības traucējumi, bet arī pārvietošanās grūtības. Tāpēc vienā skolas ēkā ir lifts un visās ēkās ir uzbrauktuves. Klases ir pietiekami lielas, lai tajās varētu izvietot ikvienu skolēnu.

Skolēniem ar autismu ir ierādīta īpaša vieta, un skolēniem ratiņkrēslos ir speciāli galdi mācībām.

Temats. Vecāku iesaiste. Sadarbības ar vecākiem specifiku zināmā mērā nosaka tas, ka tā ir internātskola: *Taču mūsu skolotāji viņiem ir kā ģimene. Bērni šeit atrodas piecas dienas nedēļā, tāpēc skolotāji katru dienu zvana un runā ar vecākiem.* Tomēr ir piemērojamas arī parastās sadarbības formas ar vecākiem: *Kā minēts iepriekš, vecākiem ir paredzēti atbalsta pasākumi, kā arī ikdienas saziņa, tikšanās u. tml.*

Temats. Skolēni un viņu iesaistīšanās. Runājot par skolēnu iesaistīšanos, līdzdalību, vispārīgiem iekļaušanas procesiem, izkristalizējās vairāki apakštemati: skolēnu pašpārvalde; skolēnu personīgās attiecības ar vienaudžiem ārpus skolas robežām; kopīgi pasākumi ar vienaudžiem.

Apakštemats. Skolēnu pašpārvalde. Skolēniem ir sava padome – viens pārstāvis no katras klases, sākot no 5. klases. Šajās padomes sanāksmēs viņi apspriež plānotos pasākumus – kā un ko darīt, kā arī sniedz savas idejas par viņiem svarīgām lietām, ko viņi vēlas organizēt mūsu skolā vai ārpus skolas. Turklāt skolēni vienmēr var nākt, piedāvāt idejas un apspriest svarīgus jautājumus.

Apakštemats. Skolēnu personīgās attiecības ar vienaudžiem ārpus skolas robežām. Šie skolēni nav izolēti no saviem vienaudžiem – viņiem ir sava personīgā dzīve pēc skolas un brīvdienās, taču mēs kā skola arī cenšamies viņiem dot iespēju satikt savus vienaudžus.

Apakštemats. Kopīgi pasākumi ar vienaudžiem. Mēs cenšamies izglītēt ne tikai skolotājus par bērniem ar īpašām vajadzībām, bet arī sabiedrību kopumā – par to runājam, aicinām apmeklētājus uz mūsu skolu, lai parādītu, kā mēs strādājam, kā mūsu skolēni mācās un kā viņi šeit dzīvo. Mūsu skolēni ne tikai ierodas mūsu skolā uz dažādiem pasākumiem un festivāliem, bet arī dodas uz tuvāko pilsētu, lai spēlētu, sacenstos un socializētos ar saviem vienaudžiem.

Temats. Skolas galvenie partneri. Skola par saviem svarīgākajiem partneriem ir izvirzījusi Latvijas augstskolas, kas sagatavo speciālos pedagogus [*Sadarbojamies ar dažādām Latvijas augstskolām – piedāvājam prakses vietas augstskolu studentiem*], kā arī

nevalstiskās un citas organizācijas, kas darbojas valstī *[Mums ir labas attiecības arī ar Latvijas Autisma apvienību un tās speciālistiem, Dabas vēstniecību un tās vadītāju]*.

Temats. Izaicinājumi. Tematiskā analīze, kas tika veikta, analizējot atbildes uz jautājumiem, parādīja arī galvenās problēmas, ar kurām šodien saskaras skola. Šajā tēmā parādījās četras apakštēmas: skolotāju kompetences; sadarbība ar vecākiem; starpinstitutionālā sadarbība; atbalsta trūkums speciālajām skolām.

Apakštemats. Skolotāju kompetences. *Šogad mums ir izaicinājumi izglītības jomā – kompetenču pilnveide, taču mēs jau darām daudzās no lietām, kas tiek prasītas.*

Apakštemats. Sadarbība ar vecākiem. *30 % mūsu skolēnu vecāku ir skolas absolventi, tāpēc ir apgrūtināši iesaistīt vecākus mācību procesā.*

Apakštemats. Starpinstitutionālā sadarbība. *Sabiedrības un tuvāko institūciju, kurās pārāk labi nesaprot, kas šeit notiek un kas mūsu skolēniem, skolotājiem un videi ir vai nav vajadzīgs. Likuma neievērošana un iestāžu vadītāju neatzīšana. <...> Ja visas iestādes pārzinātu mūsu skolēnus un viņu vajadzības, speciālās izglītības likumus, darbs ar šiem bērniem būtu labāks un efektīvāks.*

Apakštemats. Atbalsta trūkums speciālajām skolām. *Mūsu valstī visi runā par vispārējo izglītību, bet parasti aizmirst par speciālo izglītību. Mēs cenšamies paši uzzināt par likumiem, dokumentiem un vajadzībām. Ir grūti strādāt, ja nav neviena, kam lūgt padomu un atbalstu.*

Temats. Projekta vērtība. Atbildot uz jautājumu par šī projekta vērtību, skolas administrācijas pārstāvis īpaši uzsvēra ieguvumus skolēniem un viņu vecākiem:

Apakštemats. Ieguvumi skolēniem. *Projekta galvenās aktivitātes (vecāku apmācības, skolēnu apmaiņas programmas, starptautiskās vasaras nometnes) ļāva attīstīt katra cilvēka individualitāti, atklāt garīgās un kultūras vērtības, pavērt iespējas attīstībai, radošumam un vienlaikus stiprināt cilvēka efektīvu sociokulturālo integrāciju, personības attīstību, pašapziņu un pašpietiekamību.*

Apakštemats. Ieguvumi vecākiem. *Vecāku pasākumos galvenā uzmanība tika pievērsta tam, kā piemērot individuālos izglītības plānus, konfliktu risināšanai, iespējām attīstīt vecāku un skolēnu saskarsmes prasmes, sabiedrības iesaistei, ikdienas dzīves prasmju uzlabošanai un problemātiskas uzvedības pārvaldībai. Lai palīdzētu bērniem sasniegt viņu attīstības potenciālu, tika pilnveidotas arī citas izglītojošas un audzināšanas spējas.*

Apkopojs

Skolēnu pieredze un gaidas

- Skolēni, kas piedalījās aptaujā, pauda apmierinātību ar skolu un mācību procesu, labiem skolotājiem, pašizpaušmes iespējām, karjeras iespējām un draudzīgo atmosfēru. Skolēniem patīk mācīties, piedalīties pulciņos un ekskursijās.
- Skolēni izteica vēlmi pēc daudzveidīgākām aktivitātēm klasē, mācīšanās ārpus klases un lielākas uzmanības pievēršanas uzvedības pārvaldībai klasē. Viņi vēlas būt apgādāti ar jaunākajām informācijas tehnoloģijām.

- Ir pievērsta uzmanība nepieciešamībai atjaunot esošo fizisko vidi un izveidot jaunas telpas skolā (peldbaseins, kafejnīca), kā arī padarīt fizisko vidi funkcionālāku (koridors, kas savieno skolas ēkas).
- Trūkst uzmanības izglītības procesa efektivitātei (optimāls stundu laiks un ilgums, darba un atpūtas grafika pielāgošana).
- Skolēni vēlētos vairāk ekskursiju un pasākumu.

Vecāku pieredze un gaidas

- Skolēnu vecāki, kas piedalījās aptaujā, visvairāk novērtē skolas skolotāju kompetenci un profesionalitāti, uzmanību, ko tie pievērš skolēniem un viņu vajadzībām, kā arī rūpes par katru bērnu. Vecāki uzsvēra, ka viņu prioritāte ir bērna labklājība. Pozitīvi vērtē sadarbību ar vecākiem un piedāvātās papildu terapeitiskās aktivitātes.
- Vecāki vēlētos:
 - uzmanību izglītības kvalitātei (personalizācijai, pieredžu daudzveidībai, skolēnu normālai komunikācijai, sakaru izveidei),
 - dažādas ārpusskolas aktivitātes (rūpes par mājdzīvniekiem, dažādas sporta nodarbības, mūzikas instrumentu spēles apguve) un augstāka to kvalitāte),
 - plašāks dažādu terapeitisko nodarbību klāsts (fizioterapija, dzīvnieku terapija u. c.),
 - pārvadāšanas pakalpojumi, kuri novērstu bērnu atšķiršanu no ģimenes,
 - vēl efektīvāka saziņa un sadarbība ar vecākiem, kā arī pasākumi, kas saliedē kopienu,
 - psiholoģiskais atbalsts vecākiem,
 - atbalsts, risinot tālmācības problēmas,
 - skolēnu ciešāka saziņa un mijiedarbība ar vienaudžiem bez invaliditātes.

Skolotāju pieredze un gaidas

- Skolotāji, kas piedalījās aptaujā, uzsver skolā strādājošo skolotāju kompetenci un profesionalitāti, spēcīgo vadību, kas izpaužas kā labs mikroklimats iestādē, efektīvu izglītības procesa vadību un atbalstu skolotājiem, kas veicina pieredzes apmaiņu starp skolotājiem. Skolas stiprā puse ir daudzveidīgās izglītības iespējas skolēniem ar SEN: mācību programmas izvēle, ārpusklases pasākumi, terapija.
- Apmierinātība ar skolas vidi un modernajām tehnoloģijām.
- Par šķēršļiem efektīvam darbam tika atzīts mācību līdzekļu trūkums, grūtības plānot un pārvaldīt skolotāju laiku, tehniskie traucējumi un digitālo prasmju trūkums. Daži skolotāji norādīja, ka tehniskie līdzekļi ātri noveco un ir jāatjaunina.
- Skolotāji vēlētos, lai vairāk uzmanības tiktu pievērsts personālam un uzlabotos viņu darba apstākļi, lai tiktu veicināta skolotāju sadarbība, tostarp kopīgi gadījumu pētījumi, kopīgas apmācības un mācību materiālu koplietošanas sistēmas izveide.
- Tika pausta nepieciešamība vēl vairāk uzlabot administratīvo un informācijas pārvaldības procesu efektivitāti, vēl vairāk uzlabot fizisko vidi un paplašināt pakalpojumu klāstu.
- Ieteicams vairāk koncentrēties uz sadarbību ar vecākiem un sistēmas izveidi, lai veicinātu pozitīvu uzvedību, stiprinātu individuālo atbalstu studentiem.

Vadītāju pieredze un gaidas

- Kā norāda skolas administrācija, skolas stiprā puse ir plašais izglītības iespēju klāsts un daudzveidība – pielāgota mācību vide, izglītības programmas no pirmsskolas līdz profesionālajai izglītībai, dažādas specializētās un papildterapijas, dažādas neformālās aktivitātes, plašs vecākiem piedāvāto pakalpojumu un izglītojošo pasākumu klāsts. Skola aktīvi iesaistās skolotāju apmācībā un uztur sadarbības saites ar universitātēm, kas sagatavo skolotājus.
- Skolas misija ir ne tikai izglītēt SEN skolēnus un sniegt atbalstu viņiem un viņu ģimenēm, bet arī izglītēt sabiedrību, mainot attieksmi pret cilvēkiem ar invaliditāti, un palīdzēt skolēniem integrēties sabiedrībā.
- Skolēni tiek atzīti par līdzvērtīgiem skolas kopienas locekļiem, un skolā darbojas skolēnu pašpārvalde, kurā skolēniem ir tiesības pārstāvēt savas intereses, pieņemot lēmumus par skolas dzīvi, un izteikt priekšlikumus par izglītības kvalitāti.
- Skola cenšas sadarboties ar vecākiem, taču tai ir grūtības atrast piemērotākās sadarbības formas.
- Skola saskaras ar pastāvīgu izaicinājumu saistībā ar skolotāju profesionālo pilnveidi, grūtībām iestāžu un departamentu sadarbībā un atbalsta trūkumu speciālajām skolām.

III. Paraugorganizācijas modelēšana

Ņemot vērā šī projekta mērķus un lai izveidotu organizācijas modeli skolēniem ar SEN, tika izmantotas šādas vadlīnijas:

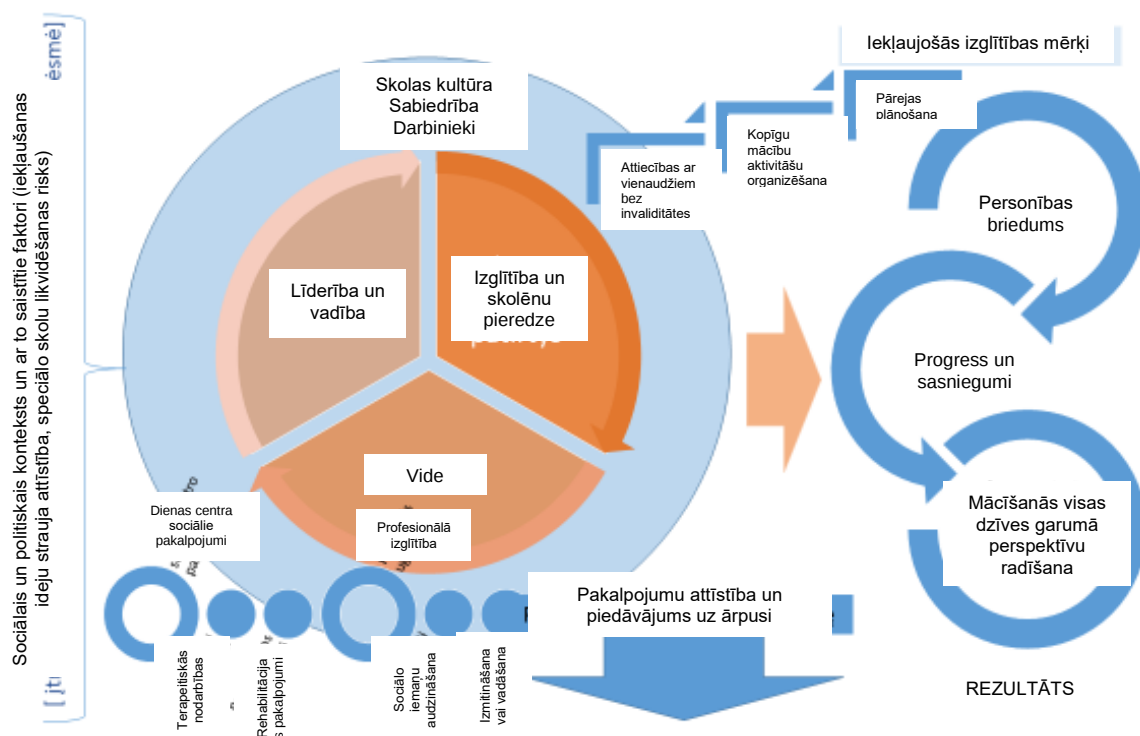
- I daļā aprakstītā teorētiskā un metodoloģiskā sistēma;
- tika ņemtas vērā starptautiskā un nacionālā politika, kas regulē skolēnu ar SEN izglītības politikas prioritātes un virzienus;
- Lietuvā apstiprinātā “Labas skolas koncepcija” (2016);
- iesaistīto skolu pieredze, kas izklāstīta šajā atskaitē (II daļa);
- zinātniskie pierādījumi un ieteikumi (Hedegaard-Soerensen, Tetler, 2016; Miltenienēs u. c., 2016) (sīkāk aprakstīts III daļā).

Labas skolas koncepcijā (2013) *laba skola* ir definēta kā skola, kas **tiecas pēc jēgas, atklājumiem un mācīšanās veiksmes, balstoties uz kopienas vienošanos un mācīšanos**. Tomēr skolas pārmaiņu process ir ļoti sarežģīts un daudzšķautņains pasākums. Ja izglītības iestāde pati nav gatava pārmaiņām, ir maz ticams, ka tā spēs panākt pozitīvas pārmaiņas. Jaunām idejām jānāk no skolas iekšienes un jāklūst par pašas skolas idejām. Pretējā gadījumā izmaiņas būs tikai formālas. Labas skolas pārmaiņu jēdziens ietver pārmaiņas skolas politikā, pārmaiņas mācību procesā, pārmaiņas vadībā, pārmaiņas attiecībās ar apkārtējo vidi un pārmaiņas skolotāju, skolēnu un vecāku lomās. Gatavība pārmaiņām un spēja uzņemties atbildību ir būtiski faktori skolas uzlabošanā, ko stiprina skolas līderi.

Labu skolu pārvaldības modeļu apskats liecina, ka tiem ir kopīgas tādas pārvaldības iezīmes kā sadarbība visos līmeņos, augsta skolotāju profesionalitāte un izcilība, efektīva vadība un skolas pārvaldība, kvalitatīva mācīšana, vecāku iesaistīšanās un draudzīgs mikroklimats

(Mūsdienīgas skolas pārvaldība, 2015⁴). Runājot par skolu, kas paredzētas skolēniem ar SEN, kvalitatīvas darbības kritērijiem, papildus jāmin tādi aspekti kā izglītības satura un organizācijas pielāgošana, izglītības atbalsta nodrošināšana, mūžizglītības perspektīvas veidošana (Miltēnienē u. c., 2016), elastīga mācīšana, individuālo vajadzību ņemšana vērā, mācību procesa organizācija, mācīšanas strukturēšana klasē, individualizācija un diferenciacija, apvienojot mācīšanos ar citiem un ņemot vērā individuālās vajadzības, skolēnu iesaistīšanās un atbildība (Hedegaard-Soerensen & Tetler, 2016).

Pamatojoties uz projekta sākotnējo ideju, iepriekš noteiktajiem kritērijiem un I un II daļā sniegto informāciju, ir izveidots paraugorganizācijas modelis, kas parādīts 3.1. attēlā.

3.1. attēls. Paraugorganizācijas modelis

Sociālpolitiskais konteksts un saistītie faktori. Tā kā strauji attīstās iekļaujošā izglītība un tiek īstenotas cilvēktiesības, speciālās skolas saskaras ar nenoteiktību un neskaidrību izglītības politikas veidotāju attieksmē pret speciālajām skolām un to perspektīvām, skolas tiek ignorētas vai pat bez vainas tiek nosodītas saistībā ar segregēto izglītības politiku (Allan & Brown, 2001; Hedegaard-Soerensen, Tetler, 2016). Starptautiskajos dokumentos ir skaidri norādīts, ka speciālās skolas ir viena no segregācijas formām. Iekļaujošās izglītības attīstība rada daudz jautājumu par speciālo skolu darbības virzienu un izdzīvošanu. Izglītības konteksts nosaka skolas rīcības spējas, tāpēc tas ir svarīgs, lai to ņemtu vērā, novērtējot resursus, mācīšanas un mācīšanās procesu, kā arī plānojot darbības perspektīvas un prioritātes. Lai panāktu iekļaujošu izglītību, speciālās skolas tiek mudinātas sadarboties ar vispārīzglītojošajām skolām, lai palielinātu mijiedarbību ar vienaudžiem un plānotu pārejas procesu no segregētas vides (Gibb u. c., 2007).

⁴ Mūsdienīgas skolas pārvaldība (2015). Izglītības problēmas analīze, 2015. gada janvāris, Nr. 2 (126). Izglītības un zinātnes ministrija.

Rezultāts. Skolas galvenie un vēlamie rezultāti ir personības briedums, individuālajām spējām atbilstoši mācību sasniegumi un nepārtraukts progress mācībās. Skolēni uztver sevi kā personības, priecājas par saviem sasniegumiem un pacietīgi pārvar neveiksmes, nezaudējot ticību, ka viņiem izdosies (Labas skolas koncepcija, 2015). Skolēnu ar SEN izglītošanā īpaši svarīga ir pirmsprofesionālā un profesionālā orientācija, mūžizglītības perspektīvas un atbalsts pārejai uz nākamo izglītības posmu vai pieaugušo dzīvi. Sasniedzamajam rezultātam būtu jābūt arī skolēnu sekmīgai pārejai uz vispārizglītojošām skolām, iekļaušanas procesu plānošanai (veicinot un veidojot saikni ar vienaudžiem bez invaliditātes, organizējot kopīgas mācību aktivitātes, plānojot skolēnu pāreju).

Mācīšanās un skolēnu pieredze. Saturs ir interesants, provokatīvs un izaicinošs. Jūs mācīsieties, kā risināt dzīves problēmas, un attīstīsiet mūsdienu dzīvei nepieciešamās prasmes. Mācīšanās, veicot izpēti, eksperimentējot, atklājot, radot un komunicējot. Mācīšanās balstās uz dialogu (skolēni ar skolēniem, skolēni ar skolotājiem, skolēni ar mācību partneriem ārpus skolas) un tā laikā gūstamo informāciju, radītajām idejām, radīto jēgu. Tā iziet ārpus skolas un kļūst par dzīvesveidu – turpinās mājās, draugu pulkā, neformālās izglītības iestādēs, kā arī piedaloties sociālajos tīklos un citās mūsdienu tehnoloģiju piedāvātajās iespējās (Labas skolas koncepcija, 2015).

Atbalsts un papildu pakalpojumi. Skolas atbalsta sistēma darbojas efektīvi: tiek sniegts nepieciešamais mācību atbalsts, ņemot vērā skolēnu vajadzības, tiek nodrošināti papildu pakalpojumi (pagaidu aprūpe dienas centrā, transports, izmitināšana, terapeitiskās nodarbības u. c.). Pakalpojumu plānošanas mērķis ir nodrošināt skolēnu tiesības (koncentrējoties uz dzīvošanu ģimenēs, nevis kopmītnēs) un reaģēt uz skolēnu un ģimeņu individuālajām situācijām un vajadzībām (sociālais atbalsts, dienas centra pakalpojumi u. c.). Tuvumā esošajām izglītības iestādēm tiek piedāvāta konsultāciju un papildu pakalpojumu pakete.

Vide. Skolēni jūtas psiholoģiski droši, pieņemti, uzklausi un cienīti. Vide ir pielāgota un veidota atbilstoši skolēnu vajadzībām. Mācību vide ir atvērta, pārejot no tradicionālajām klasēm uz “klasēm bez sienām”: mācību process var notikt arī gaitenīs, hallēs, bibliotēkā, skolas pagalmā un citās iekšējās un ārējās skolas telpās. Telpas ir ērtas, funkcionālas, viegli pārveidojamas, patīkami krāsainas un stimulējošas mācībām. Ir iespējas mācīties individuāli un grupās, klusumā un sarunās. Skolēni ar savām idejām un darbiem veicina skolas vides veidošanu un ir iesaistīti tādas vides veidošanā, kurā ir labi, interesanti un patīkami uzturēties (Labas skolas koncepcija, 2015). Bērniem ar smagām un ļoti smagām mācīšanās vajadzībām ir svarīgi pielāgot fizisko vidi, skolēniem, kuri pārvietojas ar ratiņkrēslu, nodrošināt klusas atpūtas zonas vai maņu telpas (European Commission, 2019).

Līderība un vadība. Līderība ir viens no svarīgākajiem faktoriem, kas ietekmē panākumus daudzās skolas darbības jomās. Spēcīga vadība ir priekšnoteikums, lai pārveidotu skolu par mācīšanās organizāciju, lai pielāgotos mainīgajai videi, īstenotu inovatīvas idejas un tādējādi uzlabotu izglītības kvalitāti. Līderības attīstību var uzskatīt par līdzekli, lai sasniegtu augstas kvalitātes mācīšanu un mācīšanos, koncentrējoties uz nākotnes skolu (Mūsdienīgas skolas pārvaldība (2015)). Mūsdienīgas skolas vadībai ir jāveicina cilvēktiesību ievērošana un citas vērtības, kas respektē kultūru, kurā tiek cienīta daudzveidība, mācību kopienu veidošana, dialoga kultūra, visu kopienu locekļu iesaistīšanās, līdzdalība, sadarbība un komandas darbs. Iekļaujošās izglītības kontekstā izšķiroša nozīme skolēnu ar SEN izglītošanā ir starptautiskās un starpinstitucionālās sadarbības stiprināšanai.

Kopiena. Skolas dzīvē valda spēcīga kopības sajūta. Biedru vidū valda vienotības sajūta, palīdzot citiem, kā arī apņemšanās palīdzēt draugiem un sabiedrībai. Attiecību pamatā ir labas gribas, cieņas, uzticības, solidaritātes un vienlīdzības principi. Stipras attiecības starp bērnu vecākiem un skolotājiem, kas nodrošina izglītības mērķu sasniegšanu (Labas skolas koncepcija, 2015).

Darbinieki. Skolas personāls ir profesionāļi savās jomās, kas ir apņēmušies nepārtraukti personīgi pilnveidoties, paplašinot ne tikai savu profesionālo, bet arī vispārējo kultūras redzesloku. Viņi ir atvērti inovācijām, nebaidās pētīt un eksperimentēt, mācās no kolēģiem un skolēniem un nekrīt izmisumā, ja viņiem neizdodas. Skolā ir līdzsvarota paaudžu maiņa, nodrošinot līdzsvaru starp jaunības iniciatīvu un radošumu un padziļinātām mācību priekšmetu zināšanām un dzīves gudrību (Labas skolas koncepcija, 2015). Skola ir apņēmusies nodrošināt sava personāla profesionālo pilnveidi un nepārtrauktu kompetenču atjaunošanu, lai darbinieki spētu atbilstoši reaģēt uz notiekošajām pārmaiņām, apmierināt skolēnu īpašās vajadzības un pildīt jaunus deleģētos uzdevumus un funkcijas.

Modeļa efektīvu funkcionēšanu un rezultātu (skolēnu ar SEN personīgo briedumu, progresu un sasniegumus) **nosaka trīs savstarpēji saistītu dimensiju – vadības un pārvaldības, izglītības un skolēnu pieredzes un vides piemērotības – sinerģija un kopienas spēja reaģēt uz pastāvīgi mainīgajiem konteksta faktoriem.**

Modeļa galveno elementu (vide, mācīšanās un skolēnu pieredze, rezultāti, līderība un pārvaldība) detalizēti rādītāji tiks sniegti modeļa novērtēšanas instrumentā un tā aprakstā.

IV. Metodiskie ieteikumi un piedāvājumi skolu kopienām modeļa ieviešanai

Ieteikumi par problēmām, kas saistītas ar ārējiem konteksta faktoriem

Reaģējot uz straujo iekļaujošās izglītības attīstību un politiski virzītiem iekļaušanas procesiem, speciālajām skolām ir vairāk jāatveras, jāpārdomā sava potenciālā loma iekļaušanas procesos un vairāk jākoncentrējas uz palīdzību skolēniem ar ļoti augstu SEN.

Risinājumu meklēšana, lai nodrošinātu skolēna tiesības dzīvot kopā ar ģimeni, nevis kopmītnēs (transporta pakalpojumi u. tml.). Izmitināšanas pakalpojumi varētu būt drīzāk izņēmums (piemēram, reaģējot uz ģimenes vajadzībām, ja ilgs darba laiks vai maiņu darbs, vientuļo vecāku darbs neļauj vecākiem pašiem rūpēties par savu bērnu un padara šādu pakalpojumu par nepieciešamību), nevis likumsakarība.

Speciālās skolas joprojām ir salīdzinoši slēgtas, dominē sadarbības attiecības ar citām speciālās izglītības iestādēm. Jāstiprina sadarbība ar vispārizglītojošajām skolām, gan meklējot iespējas palielināt skolēnu savstarpējo mijiedarbību, organizējot kopīgas mācību aktivitātes un uz projektiem balstītu mācīšanos, gan sniedzot konsultāciju pakalpojumus vispārizglītojošo skolu skolotājiem, daloties ar saviem resursiem bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām.

Palīdzēt personālam sagatavoties iekļaušanas procesiem, iespējamiem jauniem amatiem (konsultants, skolēnu ar augstām vajadzībām izglītības eksperts). Strādājot iekļaujošās izglītības vidē un konsultējot vispārējās izglītības skolotājus, nepietiek ar speciālo un alternatīvo metožu pārzināšanu skolēnu ar speciālām izglītības vajadzībām izglītošanā vai

izglītības satura pielāgošanas principiem. Tam nepieciešamas arī zināšanas par vispārējo mācību programmu, jābūt izpratnei par mūsdienu mācību organizēšanas prasībām, kas veicina iekļaujošo mācību procesu, jāpiemēro mūsdienīgas, uz pierādījumiem balstītas mācīšanās stratēģijas, universāla dizaina mācīšanās principi. Jāpievērš uzmanība speciālo skolu skolotāju profesionālajai pilnveidei iekļaujošās izglītības jomā.

Ieteikumi saistībā ar kopienu un sadarbības veicināšanu

Veidojot sadarbības attiecības organizācijā, ir svarīgi decentralizēt attiecības – kopienas locekļi (skolēni, vecāki, skolotāji un profesionāļi) tiek uzskatīti par tādiem, kas spēj paši kontrolēt savu dzīvi, izmantojot dažādas pieredzes. Ir svarīgi gan skolēniem, gan vecākiem dot iespēju iesaistīties kopienas dzīvē un pārstāvēt savas intereses skolas pārvaldē. Īpaši svarīgi ir veidot vienlīdzīgas attiecības ar skolēniem ar SEN un biežāk dot viņiem iespēju izteikties.

Nodrošināt, ka kopienas locekļi tiek uzskatīti par unikāliem un netiek asociēti ar problēmām. Mums būtu jāatsakās no dažu vecāku uzskatīšanas par problēmu (ja problēma ir vecāku prasmju un izglītības trūkums) un tā vietā jāmeklē daudzveidīgākas sadarbības formas, kas atbilst vecāku vajadzībām un nodrošina piekļuvi atbilstošai informācijai.

Veicināt dalīšanās savā pieredzē kultūru – aicināt vecākus, ārējos partnerus dalīties pieredzē, izveidot savstarpējās mācīšanās sistēmu pedagogiem, izveidot platformu mācību materiālu koplietošanai u. tml. Tas veicinās mācīšanos sabiedrībā un var būt lielisks kompetenču attīstības veids.

Lai panāktu jaunu speciālo skolu lomu, kuras pamatā ir iekļaujošās izglītības mērķu pārdomāšana un atklāšana, ir jāstiprina starpinstitucionālā sadarbība ar citām skolām (īpaši ar tās pašas pašvaldības vispārīgizglītojošajām skolām), ar pašvaldību, ar valsts dienestiem, kas atbild par politiku, stratēģisko plānošanu un rīcības plānu īstenošanu skolēnu ar SEN izglītības jomā.

Ieteikumi saistībā ar mācību vides veidošanu

Skolēnu labklājība skolā ir vecāku vēlme un būtisks kritērijs kvalitatīvai izglītībai. Speciālās skolas labi strādā, veidojot emocionāli drošu un atbalstošu mācību vidi skolēniem ar SEN. Ir svarīgi turpināt pievērst pietiekamu uzmanību skolēnu emocionālajai labsajūtai, ņirgāšanās novēršanai un skolēnu pašapziņas stiprināšanai, palīdzot viņiem veidot un uzturēt pilnvērtīgas attiecības ar vienaudžiem bez invaliditātes.

Bērniem ar smagām un ļoti smagām mācīšanās vajadzībām ir svarīgi pielāgot fizisko vidi, skolēniem, kuri pārvietojas ar ratiņkrēslu, nodrošināt klusas atpūtas zonas vai maņu telpas, strukturēt un pielāgot klases vidi.

Nodrošināt labi aprīkotas, mūsdienīgas telpas mācībām klasēs, atpūtai starpbrīžos, brīvajam laikam pēc mācībām un sporta nodarbībām.

Ieteikumi saistībā ar izglītību un skolēnu pieredzi

Pārliecināties, ka skolēniem patīk ne tikai ārpusklases nodarbības, nometnes vai ekskursijas, bet arī mācības skolā un stundās:

- nodrošināt, ka mācību saturs tiek veidots, ņemot vērā skolēnu pieredzi un ikdienas dzīves paradumus;

- palīdzēt skolēniem izprast mācību mērķus;
- daudz uzmanības veltīt uzskatāmībai, piemēriem un praktisko iemaņu attīstīšanai, kā arī pielietošanai dažādās dzīves situācijās;
- organizēt mācīšanos ne tikai klasē vai skolā, bet arī citā vidē;
- izmantot aktīvās mācīšanās metodes (darbs pāros, darbs grupās, uz pieredzi balstīta mācīšanās u. c.) un vadīt integrētas stundas;
- koncentrēties uz pozitīvu uzvedību un paškontroli, nevis uz sodiem un disciplīnu;
- novērot un reģistrēt individuālo progresu, izvēlēties formatīvās vērtēšanas formas, metodes un instrumentus, kā arī sniegt efektīvu atgriezenisko saiti skolēniem un viņu vecākiem;
- pēc viņu iespējām iesaistiet skolēnus savu sasniegumu novērtēšanā.

Nodrošināt, lai izglītības atbalsts (speciālais pedagogs, logopēds, sociālais pedagogs, psihologs, skolotāju palīgi) būtu pieejams katram skolēnam, kam tas nepieciešams, un pēc vajadzības arī citiem sabiedrības locekļiem.

Citu pakalpojumu attīstīšana, lai apmierinātu skolēnu vajadzības – rehabilitācijas pakalpojumu un dažādu terapijas veidu (fizioterapija, ergoterapija, uzvedības terapija, dzīvnieku terapija, hidroterapija u. c.) un to pieejamības klāsta palielināšana, kā arī dienas centra darbības paplašināšana. Uzlabot neformālās izglītības pieejamību un kvalitāti, piedāvājot daudzveidīgus pulciņus un ārpusskolas pasākumus, kā arī vairāk iesaistot skolēnus un vecākus papildu pakalpojumu plānošanā.

Rūpēties par skolēnu turpmākajām mācību perspektīvām, izstrādāt pārejas plānus (no vienas izglītības pakāpes uz citu, uz citu izglītības iestādi, uz profesionālo darbību, uz pieaugušo dzīvi).

Ieteikumi saistībā ar vadību un pārvaldību

Palīdzēt skolu kopienām izprast jaunos skolēnu ar SEN izglītības mērķus un iekļaušanas procesus, vienlaikus apspriežot šo procesu iespējamus ieguvumus, draudus un riskus.

Uzturēt ciešas sadarbības attiecības ar valsts un pašvaldību iestādēm, lai mazinātu draudus un riskus skolai saistībā ar iekļaujošu procesu attīstību. Meklēt kopīgu redzējumu un jaunu lomu speciālajām skolām attiecīgajā reģionā vai pašvaldībā, vienlaikus saglabājot uzkrātos materiālus un cilvēkresursus un pieredzi bērnu ar smagu SEN izglītošanā. Iesaistīt visu skolas kopienu jaunas vīzijas un stratēģijas izstrādē.

Censties nodrošināt caurspīdīgu personāla politiku un vienlīdzīgas iespējas ikviena darbinieka darbā un karjerā.

Nodrošināt personāla profesionālo pilnveidi un attīstīt kompetences, kas atbilst mūsdienu izglītības izaicinājumiem. Ir svarīgi pievērst uzmanību ne tikai apmācībām un semināriem, bet arī sadarbības tīkla veidošanai, mācīties vienam no otra kopienā un dalīties pieredzē. Šim nolūkam ir svarīgi domāt par iekšēju informācijas izplatīšanas un sadarbības sistēmu (sistemātiska citam cita nodarbību/darbību novērošana, grupu konsultācijas, gadījumu analīze, supervīzijas u. c.).

Skolēnu ar SEN izglītošanā īpaši svarīga ir prasme strādāt multidisciplinārā komandā un komandas darba iemaņas. Jānodrošina komandas starpdisciplināritāte (nepieciešamo speciālistu piesaiste, spēcīgas starpdisciplinārās komandas veidošana) un tās darba

kvalitāte (starpdisciplinārie speciālisti un skolotāji tiekas kā komanda, kopīgi plāno pasākumus un atbalstu individuālajam skolēnam, apspriež individuālo izglītības plānu (IAP) u. tml.). Rast veidus, kā starpdisciplinārā skolas komanda var darboties kā konsultantu komanda citām pašvaldības vai reģiona vispārizglītojošajām skolām, kurās mācās skolēni ar augstu SUP līmeni un kurās skolas kopienai ir nepieciešamas šīs jomas speciālistu konsultācijas.

Vadība un pārvaldība skolā, kas balstīta uz dalītas līderības principiem. Censties panākt augstu kopienas lēmumu pieņemšanas līmeni, pasākumus vadot plašam kopienas locekļu lokam, veicinot individuālu iniciatīvu un viedokļu daudzveidību.

Centieni nodrošināt pilnvērtīgu vadību:

- skaidra, vienojoša, iedvesmojoša vīzija (zināma, pieņemta un īstenota);
- dialoga un vienprātības kultūra (iesaistot visus kopienas locekļus lēmumu pieņemšanā);
- dalīta līderība (vadības kultūra, kas balstīta uz uzticēšanos, apņemšanos un pilnvarošanu, veicinot iniciatīvu un atbildību);
- efektīva administrēšana (pārredzama, vienkārša, viegla un lietotājam draudzīga administrēšana, resursu efektīva piešķiršana un rentabla izmantošana);
- radošums un vēlme darboties (ideju ģenerēšana, eksperimentēšana, riska uzņemšanās, smagu lēmumu pieņemšana un neatlaidība).

Literatūras saraksts

1. Committee on the Rights of Persons with Disabilities. General comment No. 4 (2016) Article 24: Right to inclusive education. 2 September 2016.
2. European Commission. (2013). Support for children with special educational needs (SEN). Brussels: European Commission.
3. ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām (2006). CRPD/C/LTU/CO/1. Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām. Nobeiguma piezīmes par Lietuvas sākotnējo ziņojumu [CRPD/C/LTU/CO/1: Committee on the Rights of Persons with Disabilities. Concluding observations on the initial report of Lithuania, 11 May 2016] UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities. Informācija lejupielādēta no https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/11136_neigaliuju-teisiu-komiteto-rekomendacijas-lietuvai.pdf
4. Labas skolas koncepcija. (2015). TAR, 21.12.2015., Nr. 20048.
5. Gibb, K., Tunbridge, D., Chua, A., & Frederickson, N. (2007). Pathways to inclusion: Moving from special school to mainstream. *Educational Psychology in Practice*, , 23(2), 109-127. doi:<https://doi.org/10.1080/02667360701320770>

6. Hedegaard-Soerensen, L., & Tetler, S. (2016). Evaluating the quality of learning environments and teaching practice in special schools. *European Journal of Special Needs Education*, 31(2), 264-278.
doi:<http://dx.doi.org/10.1080/08856257.2016.1141524>
7. Vispārējās izglītības programmas īstenojošo skolu darbības ārējās vērtēšanas organizēšanas un īstenošanas kārtības apraksts. (2016). *Tar*, 30.12.2016., Nr. 30191
8. NMVA. (2012). Kvalitatīvi strādājošo skolu vērtēšanas modeļa izstrādes studija. Viļņa: Nacionālā skolu novērtēšanas aģentūra.
9. Pētījums par izglītības un izglītības atbalsta kvalitāti speciālajās skolās un speciālās izglītības centros (2016). Pasūtītais pētījums. Pētnieku komanda: Milteniene L., Geležiniene R., Kaffemaniene I., Kairiene D., Meliene R., Tomēniene L.
[https://www.smm.lt/uploads/documents/Svietimo_bukles_tyrimai/2017%2002%2027%20Ataskaita%20UGDYMO%20IR%20%C5%A0VIETIMO%20PAGALBOS%20KOKYB%C4%96S%20SPECIALIOSIOSE%20MOKYKLOSE%20IR%20SPECIALIOJO%20UGDYMO%20CENTRUOSE%20TYRIMAS%20\(2\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/Svietimo_bukles_tyrimai/2017%2002%2027%20Ataskaita%20UGDYMO%20IR%20%C5%A0VIETIMO%20PAGALBOS%20KOKYB%C4%96S%20SPECIALIOSIOSE%20MOKYKLOSE%20IR%20SPECIALIOJO%20UGDYMO%20CENTRUOSE%20TYRIMAS%20(2).pdf)
10. Thematic Study of the Rights of Persons with Disabilities to Education (2013). Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Human Rights Council.
<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Disability/Pages/StudyRightOfPersonsWithDisabilitiesToEducation.aspx>

PIELIKUMI

1. pielikums. Rakstiskas aptaujas anketas un jautājumi

Jautājumi skolēniem

Dārgais skolēn!

Tava skola ir iesaistījusies starptautiskā projektā un vēlas saprast, kā mainīt skolu, lai tā kļūtu par labāku vietu bērniem.

Lūdzam tevi atbildēt uz jautājumiem un palīdzēt skolai noskaidrot skolēnu viedokli.

Tavs viedoklis ir ļoti svarīgs!

Ja ir kādi jautājumi, sazinies ar mums pa e-pastu: lina.milteniene@gmail.com

Vai piekrīti piedalīties aptaujā?

☐ Jā

☐ Nē

1. Uzraksti, cik tev ir gadu.

2. Uzraksti, kurā klasē tu mācies.

3. Vai tev patīk apmeklēt šo skolu?

☐ Jā

☐ Nē

Uzraksti, kāpēc tev patīk vai nepatīk.

4. Atzīmē, kādas aktivitātes tev skolā patīk vislabāk:

☐ mācīties stundās

- ☐ apmeklēt pasākumus
- ☐ piedalīties speciālajās nodarbībās (pie logopēda, fizioterapeita, ergoterapeita u. c.)
- ☐ piedalīties pulciņu aktivitātēs
- ☐ piedalīties skolas organizētajās nometnēs
- ☐ doties ekskursijās
- ☐ vienkārša atrašanās skolā pēc nodarbībām (dienas centrā, brīvā laika pavadīšanas centrā u. tml.)
- ☐ Cits (ierakstīt)

.....

5. Uzraksti, ko tu vēlētos mainīt stundās. Kāpēc?

1) _____

2) _____

3) _____

6. Uzraksti, ko tu vēlētos mainīt skolā. Kāpēc?

1) _____

2) _____

3) _____

7. Uzraksti, kā tu jūties dažādās skolas vietās:

Klasē	☐ Patīk	☐ Nepatīk
Skolas gaitenīšos	☐ Patīk	☐ Nepatīk
Skolas pagalmā	☐ Patīk	☐ Nepatīk
Bibliotēkā / lasītavā	☐ Patīk	☐ Nepatīk
Ēdnīcā	☐ Patīk	☐ Nepatīk
Rotaļu istabā	☐ Patīk	☐ Nepatīk
	☐ Nav šādas vietas	
Sporta zālē	☐ Patīk	☐ Nepatīk
Dienas (brīvā laika) centrā	☐ Patīk	☐ Nepatīk
	☐ Nav šādas vietas	
Maņu klīnikā	☐ Patīk	☐ Nepatīk
	☐ Nav šādas vietas	

Paldies par tavām atbildēm!

Jautājumi vecākiem

LABĀ PRAKSE UN UZLABOJAMĀS JOMAS MŪSU SKOLĀ

Dārgie vecāki, aizbildņi!

Jūsu bērna skola piedalās starptautiskā projektā⁵, kura mērķis ir palīdzēt skolai uzlabot izglītības kvalitāti un citus pakalpojumus skolēniem ar īpašām izglītības vajadzībām un viņu vecākiem.

Lūdzam atbildēt uz dažiem jautājumiem un piedalīties skolas pārmaiņu procesā.

Jūsu viedoklis ir ļoti svarīgs!

Aptauja ir anonīma, un dati tiks analizēti un sniegti apkopoti. Lūdzam atbildēt uz visiem jautājumiem.

Jautājumu gadījumā rakstiet uz lina.milteniene@gmail.com

Vai piekrītat piedalīties aptaujā?

⁵ "The pilot model of PERFECT organization providing teaching and social integration services for children and youth with special needs" Nr. LLI-379

☐ Jā

☐ Nē

DAŽI JAUTĀJUMI PAR JUMS:

1. Norādiet, kas esat:

- ☐ Māte / aizbildne
- ☐ Tēvs / aizbildnis
- ☐ Cits (norādiet).....

2. Norādiet klasi, kurā mācās jūsu bērns:

3. Ko jūs visvairāk novērtējat šajā skolā, kurā mācās jūsu bērns?

1) _____

2) _____

3) _____

4. Ko skola varētu darīt vairāk, lai palīdzētu jūsu bērnam augt un veiksmīgi attīstīties (mainīt, uzlabot, piedāvāt jaunus pakalpojumus)? (Uzrakstiet vismaz trīs lietas.)

1) _____

2) _____

3) _____

5. Kāda palīdzība jums – vecākiem būtu nepieciešama no skolas?

1) _____

2) _____

3) _____

Pateicamies par atbildēm!

Jautājumi skolotājiem

LABĀ PRAKSE UN UZLABOJAMĀS JOMAS MŪSU SKOLĀ

Dārgie skolotāji!

Jūsu skola piedalās starptautiskā projektā⁶, kura mērķis ir palīdzēt skolai uzlabot izglītības kvalitāti un citus pakalpojumus skolēniem ar īpašām izglītības vajadzībām un viņu ģimenēm.

Lūdzam atbildēt uz dažiem jautājumiem un piedalīties skolas pārmaiņu procesā.

Jūsu viedoklis ir ļoti svarīgs!

Aptauja ir anonīma, un dati tiks analizēti un sniegti apkopoti. Lūdzam atbildēt uz visiem jautājumiem.

Jautājumu gadījumā rakstiet uz lina.milteniene@gmail.com

Vai piekrītat piedalīties aptaujā?

☐ Jā

☐ Nē

5. Ko jūs savā skolā novērtējat visvairāk? Kādas ir tās stiprās puses?

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

6. Ar kādām grūtībām jūs kā pedagogs saskaraties, organizējot izglītību skolēniem ar īpašām izglītības vajadzībām?

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

3. Padomājiet par trim lietām, ko skola varētu uzlabot, lai nodrošinātu, ka katrs skolēns saņem kvalitatīvu izglītību un nepieciešamo palīdzību!

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

Pateicamies par atbildēm!

⁶ "The pilot model of PERFECT organization providing teaching and social integration services for children and youth with special needs" Nr. LLI-379

